

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄**

**15<sup>ΟΣ</sup> - 16<sup>ΟΣ</sup>**

**ΑΙΩΝΑΣ**

## ULRICH SCINZENZELER

**1 Ulrich Scinzenzeler:** Ἴσοκράτης, Λόγοι, Μιλάνο [ἔκδοση τοῦ Δημήτριου Χαλκοκονδύλη], 1493.

**Τυπ. Σέμα:** Τὸ σῆμα τοῦ Ulrich Scinzenzeler εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον χαρακτηριστικὰ τῆς ἀρχετυπίας καὶ ξεχωρίζει γιὰ τὸν λιτὸ σχεδιασμό του: ἓνα ὀρθογώνιο πλαίσιο-κορνίζα περικλείει διπλὸ λευκὸ σταυρό, ἡ βάση τοῦ ὁποίου βρίσκεται μέσα σὲ κύκλο. Ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ ἀπὸ τὴν κάθετη κεραία τοῦ σταυροῦ –μέσα στὸν κύκλο– εἶναι χαραγμένα τὰ ἀρχικὰ V(idericus) καὶ S(cinzenzeler) ἀντίστοιχα. Τὸ ὅλο σχέδιο ἔχει μαῦρο φόντο.

BIBA: *HC* 9312. *BMC* VI, 767 (IB. 26857). *GW* 8250. *Indice*, 5421. *Census*, I-210. Rhodes, I2. *BH* I/1, 17-18 (8). KOK, 36 (58). ΠΑΠ I, 217 (2932). Manoussakas - Staikos, *The Publishing Activity*, 78-79 🍷. ΤΣ: Kristeller, 34-35 (98). Davies, 487 (148). Manni (εἰκ. 17). Zappella II, 293. *XET* I, 234-235 (εἰκ. 42). 🍷 ΣΥΛ: ΒΚΣ \* ΒΔΚ \* ΓΒ \* ΕΒΕ.

## GIOVANNI BISSOLI & BENEDETTO MANGIO

**2 Giovanni Bissoli & Benedetto Mangio:** Σουίδα [ἔκδοση τοῦ Δημήτριου Χαλκοκονδύλη], Μιλάνο, 1499.

**Τυπ. Σέμα:** Τὸ τυπογραφικὸ σῆμα τῶν Giovanni Bissoli καὶ Benedetto Mangio κοσμεῖ μόνο τὴν ἔκδοση τοῦ Σουίδα (1499). Τὸ συνθέτουν δύο ἀνθισμένα κλαδιά, στὰ ὁποῖα περιπλέκεται ταινία καὶ πάνω της ἔχει χαραχθεῖ τὸ γνωμικὸ SUDAVIT ET ALSIT. Ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ ἀπὸ τὴ σύνθεση ὑπάρχουν τὰ ἀρχικὰ τῶν τυπογράφων: I[oannes] B[issolus] καὶ B[enedictus] M[angius], ἀντίστοιχα.

BIBA: *H* 15135. *BH* I/1, 63-66 (25). Pol. 3632. *Census*, S-829. Rhodes, S14. KOK, 65 (111). ΠΑΠ I, 401 (5323). Manoussakas - Staikos, *The Publishing Activity*, 84-85 🍷. ΤΣ: Kristeller, 22-23 (67). Manni (εἰκ. 26). Zappella II, 995. *XET* I, 234-235 (εἰκ. 42). 🍷 ΣΥΛ: ΒΑΑ \* ΒΚΣ \* ΓΒ \* ΔΒΚ \* ΕΒΕ \* ΚΒΚ \* ΜΕΑΟ \* ΜΙΘΠ.



1





2

## ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ

**3 Νικόλαος Βλαστός:** *Ἐτυμολογικὸν Μέγα*, Βενετία, Ζαχαρίας Καλλιέργης γιὰ τὸν Νικόλαο Βλαστό, 1499.

**Τυπ. Σῆμα:** Τὸ ἐκδοτικὸ σῆμα τοῦ Βλαστοῦ χαρακτηρίζει τὸ πρῶτο βιβλίον ποὺ κυκλοφόρησε ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο του καὶ ἀντιπροσωπεύει τὸ πρῶτο ἑλληνικὸ ἔντυπο σῆμα καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ φημισμένα καὶ καλαίσθητα τῆς ἀρχετυπίας. Ἔχει ὀρθογώνιο σχῆμα ποὺ ὀρίζεται ἀπὸ δύο ἀνισόπαχες γραμμὲς καὶ εἶναι τυπωμένο μὲ κόκκινη μελάνη. Κεντρικὸς ἄξονας τῆς σύνθεσης εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Νικόλαου Βλαστοῦ, μὲ τὸ ἀρχικὸ Ν μεγαλόσχημο, ἐνῶ δύο κληματόβεργες ποὺ τὸ περιβάλλουν ἀναρριχῶνται συμμετρικὰ καὶ καλύπτουν ὅλο τὸν χῶρον τοῦ ὀρθογώνιου σχήματος. Τῇ σύνθεσι στέφει σταυρός, ὁ ὁποῖος ἔχει χαραγμένα ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ IC (Ἰησοῦς) καὶ XC (Χριστός).

BIBL: *HC* 14757. *BH* I/1, 55-62 (24). *BMC* V, 580 (IC. 24734). Pol. 3550. *Indice*, 9016. *Census*, E-112. Rhodes, 42 (E2). KOK, 29 (45). ΠΑΠ I, 162 (2159)  ΤΣ: Kristeller, 75 (196). Essling III, 169 (1184). Ongania, 126. Orcutt (εἰκ. 35). *BH* I/1, 57. *Τὸ Ἑλληνικὸ Βιβλίον* (εἰκ. 205). Manoussakas - Staikos, *The Publishing Activity*, 133 (40 b). XET I, 421 (εἰκ. 128). Layton III, 320 (εἰκ. 182, σὲ μαῦρον). *Θησαυροὶ τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης*, 102  ΣΥΛ: BBE \* ΒΔΚ \* ΒΚΣ \* ΒΜΜ \* ΒΜΧ \* ΒΠΚΡ \* ΓΒ \* ΕΒΕ \* ΙΒΣΛ.

## ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΣ

**4 Ζαχαρίας Καλλιέργης:** *Ἐτυμολογικὸν Μέγα*, Βενετία, Ζαχαρίας Καλλιέργης γιὰ τὸν Νικόλαο Βλαστό, 1499 (στὸ βιβλίον ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἐκδοτικὸ σῆμα τοῦ Καλλιέργη εἶναι τυπωμένο καὶ ἐκεῖνο τοῦ Ν. Βλαστοῦ).

**Τυπ. Σῆμα:** Ὁ Ζαχαρίας Καλλιέργης χρησιμοποίησε ὡς τυπογραφικὸ σῆμα τὸ ἔμβλημα τῆς ἀρχοντικῆς οἰκογένειας τῶν Καλλιέργη: τὸν δικέφαλο βυζαντινὸ ἀετὸ στὸ στήθος τοῦ ὁποῖου εἶναι χαραγμένη ἀσπίδα μὲ τὰ ἀρχικά του ΖΚ. Ἡ ὅλη σύνθεσι περικλείεται ἀπὸ ὀρθογώνιο πλαίσιο. Τὸ σῆμα τυπώθηκε μὲ κόκκινη μελάνη μίαν μόνον φοράν στὸ *Ἐτυμολογικὸν Μέγα*.

ΤΣ: *BH* I/1, 58. Kristeller, 79 (206). Ongania, 126 (σὲ μαῦρον). Essling III, 169 (1184). *Τὸ Ἑλληνικὸ Βιβλίον* (εἰκ. 206). XET I, 411 (εἰκ. 124). Vlassi Sponza, 84. Layton III, 318 (εἰκ. 181). *Θησαυροὶ τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης*, 106.



3



4



5

**5 Ζαχαρίας Καλλιέργης:** Σιμπλίκιος, *Ἰπόμνημα εἰς τὰς δέκα κατηγορίας τοῦ Ἀριστοτέλους*, Βενετία, Ζαχαρίας Καλλιέργης γιὰ τὸν Νικόλαο Βλαστό, 1499.

**Τυπ. Σέμα:** Τὸ σῆμα τυπώθηκε μὲ μαύρη μελάνη καὶ εἶναι πανομοιότυπο μὲ ἐκεῖνο ποὺ τυπώθηκε στὸ *Ἐτυμολογικὸν τὸ Μέγα* (ἀρ. 4).

BIBA: HC 14757. BH I/1, 62 (24). BMC V, 580 (IB. 24737). Pol. 3550. *Indice*, 9016. *Census*, S-535. Δρούλια, 18, 20 (17). Rhodes, 65 (S9). KOK, 63-64 (108) 📖 ΤΣ: Kristeller, 79 (296). XET I, 411 (εἰκ. 123) 📖 ΣΥΛ: ΒΚΣ \* ΒΜΚΜ \* ΒΜΜ \* ΓΒ \* ΕΒΕ \* ΙΒΣΛ \* ΜΣ \* ΜΣΤΖ.

**6 Cornelio Benigni:** Πίνδαρος, *ᾠδαί*, Ρώμη, Ζαχαρίας Καλλιέργης γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Cornelio Benigni, 1515.

**Τυπ. Σέμα:** Τὸ ἐκδοτικὸ σῆμα τοῦ Cornelio Benigni σχεδιάστηκε πιθανότατα ἀπὸ τὸν Καλλιέργη καὶ τὸ συνθέτει μία ράβδος ἀπὸ τὴ βάση τῆς ὁποίας ἐλίσσονται συμμετρικὰ δύο ὄφεις, σχηματίζοντας τὸ σύμβολο τοῦ ἀπείρου. Στὴν κορυφὴ τῆς ράβδου εἶναι σχεδιασμένες δύο ἀνοιχτὲς φτεροῦγες καὶ στὴν προέκτασή τους λαμπρὸ ἀστέρι. Τὸ σῆμα ἔχει τὶς καταβολές του στὸ κηρύκειο, τὸ ἔμβλημα τῶν ἀρχαίων κηρύκων τοῦ θεοῦ Ἑρμῆ. Ἐμφανίζεται γιὰ δευτέρη φορὰ στὸν Θεόκριτο (*Εἰδύλλια*, 1516).

BIBA: Maittaire II/1, 269. Hoffmann III, 97. Βρετὸς II, 12-13. Brunet IV, 658. Σάθας, 122. BH I/1, 129-131 (47). Δρούλια, 33 (43). ΠΑΠ I, 362 (4853) 📖 ΤΣ: BH I/1, 129. Barberi, *Il frontespizio nel libro italiano* II, L. Vaccaro, 180 (εἰκ. 199). Zappella II, 190 bis. XET I, 411 (εἰκ. 125). Layton III, 325 (εἰκ. 185). *Θησαυροὶ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης*, 108 📖 ΣΥΛ: BAA \* BBE \* ΒΚΣ \* ΒΜΛ \* ΒΜΜ \* ΓΒ \* ΕΒΕ \* ΜΙΘΠ \* ΜΜΛΑΟ.

**7 Ζαχαρίας Καλλιέργης:** Πίνδαρος, *ᾠδαί*, Ρώμη, 1515.

ΤΣ: Τὸ τυπογραφικὸ σῆμα τοῦ Καλλιέργη στὸν Πίνδαρο εἶναι πανομοιότυπο μὲ αὐτὸ ποὺ χαρακτηρίζει τὸν Σιμπλίκιο (ἀρ. 5), μὲ μόνη διαφορὰ ὅτι δὲν περικλείεται σὲ ὀρθογώνιο πλαίσιο: XET I, 411 (εἰκ. 124). Zappella II, 111.

**8 Ζαχαρίας Καλλιέργης:** *Horae in Laudem*, Ρώμη, 1516.

**Τυπ. Σέμα:** Ὁ Καλλιέργης χρησιμοποίησε τὰ ἀρχικά του ἐν εἴδει τυπογραφικοῦ σήματος μόνον στὴν ἔκδοση τοῦ *Horae in Laudem*. Ὁ ἀστερίσκος μὲ τὴν τελεία θυμίζει τὰ σήματα ποὺ χρησιμοποιοῦσαν οἱ Ἀλεξανδρινοὶ φιλόλογοι στὶς ἐργασίες τους γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν κλασικῶν κειμένων.

BIBA: BH I/3, 210-211 (175). Γεδεών, *Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες*, 20. *Θησαυροὶ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης*, 108. ΠΑΠ I, 207 (2777) 📖 ΤΣ: XET I, 401 (εἰκ. 126) 📖 ΣΥΛ: ΕΒΕ.

ΦΙΛΑΡΟΥ,

ΟΛΥΜΠΙΑ.  
ΝΕΜΕΑ.

ΡΥΘΙΑ.  
ΙΣΘΜΙΑ.

Μετ' ἑξήκοντα ἑξατάτων ἡμερῶν ἀφ' ἡμῶν  
ἀναρχῆς ἡμετέρας ἀρχῆς.



Impressi Romæ per Zachariam Calergi Cretensem, per  
missa S. D. N. Leonis. X. Pont. Max. ea etiam condi-  
tione, ut nequis alius per quinquennium hos implere,  
aut uti condare Libros possit: atq; qui secus fecerit, is ab uni-  
uersa dei Ecclesia toto orbe terrarum expers excommunicatus  
tuscq; censetur.

6 - 7

Z.K.

8

9 Ἴαλδος Μανούτιος: *Poetae Christiani Veteres*, 2ος τόμ., Βενετία, 1501.

**Τυπ. Σέμα:** Ὁ Ἴαλδος ἄρχισε νὰ κοσμεῖ συστηματικὰ τὶς ἐκδόσεις του μὲ τυπογραφικὰ σήματα ἑπτὰ περίπου χρόνια μετὰ τὴν κυκλοφορία τῶν πρώτων βιβλίων του, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ 1501. Τὸ 1499 μάλιστα εἶχε γνωστοποιήσει τὸ ἀπόφθεγμα ποῦ θὰ συμπλήρωνε τὸ τυπογραφικὸ σήμα του, ὄχι μόνο στοὺς στενοὺς συνεργάτες του ἀλλὰ καὶ στὸ εὐρύτερο ἀναγνωστικὸ κοινὸ του, μέσα ἀπὸ τὴν ἔκδοση τῶν ἔργων τοῦ Ἰαγγελου Πολιτιανοῦ (*Opera*, 1499). Πρόκειται γιὰ τὴ ρήση *festina lente*, ἡ ὁποία ἀποδίδεται κατὰ τὴν παράδοση στὸν αὐτοκράτορα Αὐγουστο (Σουητώνιος, *Αὐγουστος*, 25, 4). Ἡ γραφικὴ ἀπεικόνιση τοῦ γνωμικοῦ αὐτοῦ, δηλαδὴ ἡ ἄγκυρα μὲ τὸ δελφίνι, πρωτοεμφανίστηκε στὴν πίσω πλευρὰ πολλῶν μεταλλίων τοῦ αὐτοκράτορα Τίτου Βεσπασιανοῦ (69-79 μ.Χ.).

Τὸ τυπογραφικὸ σήμα τοῦ Ἰαλδου Μανούτιου εἶναι τὸ πιὸ γνωστὸ καὶ χαρακτηριστικὸ στὸν κόσμο τῆς τυπογραφίας καὶ συμβολίζει: μὲ τὸ δελφίνι τὴ δραστηριότητα καὶ μὲ τὴν ἄγκυρα τὴ σταθερότητα. Πρωτοεμφανίστηκε στὴν ἔκδοση τῆς Ἰπνερωτομαχίας τοῦ Πολίφιλου (1499) καὶ καθιερώθηκε μὲ τὸν δεῦτερο τόμο τοῦ ἔργου *Poetae Christiani Veteres* (1501) καὶ τὶς *Τραγωδίες* τοῦ Σοφοκλῆ (1502). Ἰκτοτε, τὸ σήμα χαρακτηρίζει ὅλες σχεδὸν τὶς ἐκδόσεις τοῦ Ἰαλδου, μὲ μικρὲς σχεδιαστικὲς παραλλαγές.

Ἰκατέρωθεν τοῦ κορμοῦ τῆς ἄγκυρας εἶναι τυπωμένα, κατὰ περίπτωση, τὰ ἀρχικὰ AL καὶ DVS ἢ ALDVS MA[nutius]. RO[manus]. Τὸ σύμπλεγμα αὐτὸ τυπωνόταν συνήθως μὲ μαύρη μελάνη, ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστες περιπτώσεις ποῦ τυπώθηκε καὶ μὲ ἐρυθρὰ, ὅπως στὸ *Libri lectionum* τοῦ Ludovicus Caelius Rhodiginus (1516) καὶ στὸ *Sacrae Scripturae Veteris novae ἰque omnia* (Πάντα τὰ κατ' ἐξοχὴν καλούμενα Βιβλία Θείας, δηλαδὴ *Γραφῆς Παλαιᾶς τε, καὶ Νέας*), 1518.

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἰαλδου, τόσο ὁ κληρονόμος τοῦ ἀλδινοῦ οἴκου Andrea d'Asola, ὅσο καὶ οἱ γιοὶ τοῦ Ἰαλδου καὶ τοῦ Andrea d'Asola ἐξακολούθησαν νὰ χρησιμοποιοῦν ὡς τυπογραφικὸ σήμα τὴν ἀλδινὴ ἄγκυρα, διαφοροποιημένη ἐνίοτε σχεδιαστικά, πλαισιωμένη μάλιστα κατὰ περίπτωση μὲ τοὺς προσδιορισμούς: ALDI FILII καὶ Aldus Iunior.

BIBA: Renouard, 24 (1). Firmin-Didot, 186-190. Adams, P 1685. Ahmanson-Murphy I, 42 (31). *Aldo Manuzio Editore I*, 220-221 (XXII). *Aldo Manuzio Tipografo 1494-1515*, 81 (42) ♡. ΤΣ: Fletcher, 45 (1). *XET I*, 347 (εἰκ. 62) ♡. ΣΥΛ: ΓΒ.

10 Ἴαλδος Μανούτιος: *Σοφοκλῆς, Τραγωδίαι*, Βενετία, 1502.

BIBA: Renouard, 34 (6). Firmin-Didot, 212-213. Adams, S 1438. *Aldo Manuzio Editore I*, 61-62 (XXXVIII). Ahmanson-Murphy I, 68 (48). *Le Edizioni di Testi Greci*, 68-69 (14). *Aldo Manuzio Tipografo 1494-1515*, 105 (62) ♡. ΤΣ: Kristeller, 66-67 (174-178). Vaccaro, 299 (εἰκ. 392). Fletcher, 45 (2) ♡. ΣΥΛ: ΓΒ \* EBE.





9



10



12

## 11 Ἄλδος Μανούτιος: Ἡρόδοτος, Ἱστορίαι, Βενετία, 1502.

BIBΛ: Renouard, 35 (8). Kristeller, 67 (174). Firmin-Didot, 216-218. Adams, H 394. *Aldo Manuzio Editore I*, 64-65. Ahmanson-Murphy I, 70 (50) 📖. ΤΣ: Zappella II, 38. Fletcher, 46 (2a). *Le Edizioni di Testi Greci*, 70-71 (15). *Aldo Manuzio Tipografo 1494-1515*, 108 (64) 📖. ΣΥΛ: ΓΒ \* EBE.

## 12 Ἄλδος Μανούτιος: Λουκιανός, Διάλογοι, Βενετία, 1503.

BIBΛ: Renouard, 39-40 (3). Firmin-Didot, 243-244. Adams, L 1602. Ahmanson-Murphy I, 81 (57). *Le Edizioni di Testi Greci*, 74-75 (17). *Aldo Manuzio Tipografo 1494-1515*, 118 (75) 📖. ΤΣ: Kristeller, 67 (178). Fletcher, 53 (fl) 📖. ΣΥΛ: ΓΒ \* EBE \* ΜΙΘΠ.

## 13 Ἄλδος Μανούτιος: Μάξιμος Πλανούδης, Ἀνθολογία, Βενετία, 1503.

BIBΛ: Renouard, 42 (9). Firmin-Didot, 251-254. Adams, A 1181. Ahmanson-Murphy I, 87 (62). *Le Edizioni di Testi Greci*, 80-81 (20). *Aldo Manuzio Tipografo 1494-1515*, 125 (81) 📖. ΤΣ: Fletcher, 47 (3) 📖. ΣΥΛ: EBE \* ΜΙΘΠ.

## 14 Ἄλδος Μανούτιος: *Horae in Laudem Beatissimae Virginis*, Βενετία, 1505.

BIBΛ: Renouard, 49 (3). Firmin-Didot, 227. *Aldo Manuzio Editore I*, 91 (LXVIII). Ahmanson-Murphy I, 101 (74). *Aldo Manuzio Tipografo 1494-1515*, 137 (92) 📖. ΤΣ: Fletcher, 47 (4) 📖. ΣΥΛ: ΓΒ.

## 15 Ἄλδος Μανούτιος: Πλούταρχος, *Opuscula*, Βενετία, 1509.

BIBΛ: Renouard, 55 (1). Firmin-Didot, 317-321. Adams, P 1634. *Aldo Manuzio Editore I*, 99-101 (LXVI). Ahmanson-Murphy I, 117 (84). B. Hilyard, «Girolamo Aleandro Editor of Plutarch's *Moralia*», *Bibliothèque d' Humanisme et Renaissance* 36 (1974), 517-531. *Le Edizioni di Testi Greci*, 100-101 (27). *Aldo Manuzio Tipografo 1494-1515*, 148-149 (103) 📖. ΤΣ: Fletcher, 54 (f2) 📖. ΣΥΛ: ΓΒ \* EBE.

## 16 Ἄλδος Μανούτιος: Κωνσταντῖνος Λάσκαρης, Ἐπιτομή τῶν ὀκτῶ τοῦ λόγου μερῶν, Βενετία, 1512.

BIBΛ: Renouard, 58 (1). Firmin-Didot, 329-330. *BH I/3*, 180-181 (54). Adams, L 228. ΠΑΠ I, 253 (3427). *Aldo Manuzio Editore I*, 105-106 (LXXI). Ahmanson-Murphy I, 123 (90). *Aldo Manuzio Tipografo 1494-1515*, 152 (107) 📖. ΤΣ: Fletcher, 47 (3), χωρὶς τὸ AL DVS 📖. ΣΥΛ: ΓΒ \* EBE.



11



13



14



16



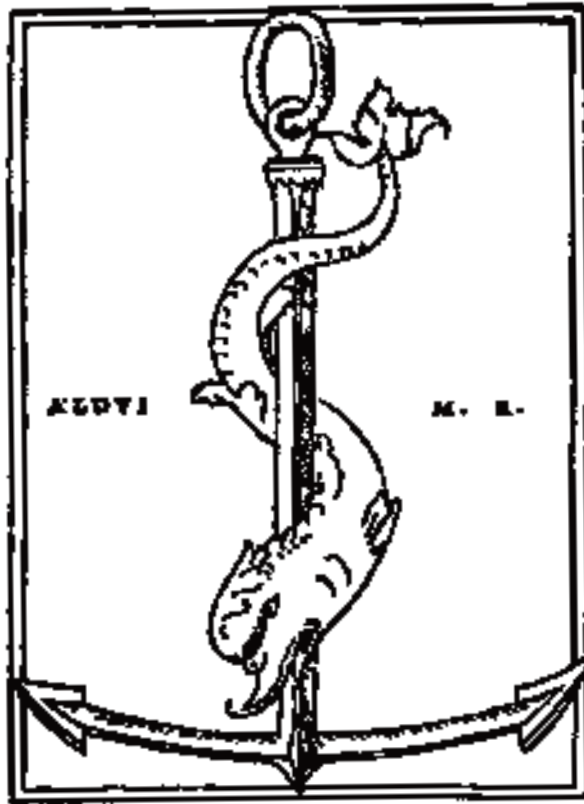
17



22



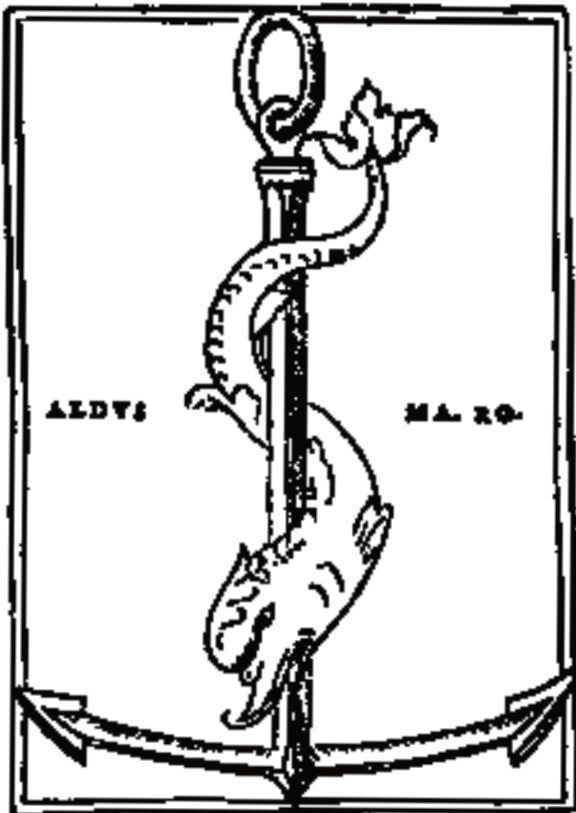
15



18



20



19



21

**17 Ἄλδος Μανούτιος: Ἐμμανουὴλ Χρυσολωρᾶς, Ἐρωτήματα, Βενετία, 1512.**

BIBA: Renouard, 59 (2). Firmin-Didot, 328-329. *BH* I/3, 98-99 (1680). Adams, C 1506. ΠΑΠ I, 124 (1680). Ahmanson-Murphy I, 121 (88). *Aldo Manuzio Editore* I, 104 (LXX). *Le Edizioni di Testi Greci*, 102-103 (28). *Aldo Manuzio Tipografo 1494-1515*, 153 (108) 📖 ΤΣ: Fletcher, 48 (5) 📖 ΣΥΛ: EBE.

**18 Ἄλδος Μανούτιος: Πλάτων, Ἐπαντα [ἔκδοση τοῦ Μάρκου Μουσούρου], Βενετία, 1513.**

BIBA: Renouard, 62 (4). Firmin-Didot, 342-351. *BH* I/1, 100-112 (39). Adams, P 1436. ΠΑΠ I, 363 (4857). *Aldo Manuzio Tipografo 1494-1515*, 162 (116). Ahmanson-Murphy I, 136 (97/1). *Aldo Manuzio Editore* I, 120-123 (LXXVIII). *Le Edizioni di Testi Greci*, 106-107 (30) 📖 ΤΣ: Kristeller, 67 (177). Fletcher, 54 (f4) 📖 ΣΥΛ: BMKM \* ΓΒ \* EBE.

**19 Ἄλδος Μανούτιος: Ἀριστοτέλης, *De natura animalium* (μετάφραση τοῦ Θεόδωρου Γαζῆ), Βενετία, 1513.**

BIBA: Renouard, 65 (11). Firmin-Didot, 367. *BH* I/3, 186-188 (159). Adams, A 1765. ΠΑΠ I, 46 (589). Ahmanson-Murphy I, 129 (94). *Aldo Manuzio Editore* I, 76-77 (XLVIII). *Aldo Manuzio Tipografo 1494-1515*, 156 (112) 📖 ΤΣ: Fletcher, 54 (f3) 📖 ΣΥΛ: BKΣ.

**20 Andrea Torresano: Πάντα τὰ κατ' ἐξοχὴν καλούμενα Βιβλία Θείας, δηλαδὴ Γραφῆς Παλαιᾶς τε, καὶ Νέας, Βενετία, 1518.**

BIBA: Renouard, 84-85 (8). *BMSTCI*, 91. Ahmanson-Murphy II, 39 (142). *Le Edizioni Italiane* II (1932). Cataldi Palau, 610 (\*34) 📖 ΤΣ: Kristeller, 67 (177). Fletcher, 54 (f2). Ἀδημοσίευτο μέ ἐρυθρὰ μελάνη 📖 ΣΥΛ: EBE.

**21 Andrea Torresano: Λουκιανός, Διάλογοι, Βενετία, 1522.**

BIBA: Renouard, 95 (4). Adams, L 1604. Ahmanson-Murphy V, 123 (804). Cataldi Palau, 632-633 (\*81) 📖 ΤΣ: Fletcher, 57 (f6) 📖 ΣΥΛ: BKΣ \* EBE.

**22 Andrea Torresano: Ὅμηρος, Ἐπαντα, Βενετία, 1524.**

BIBA: Renouard, 98 (1). Adams, H 745. Ahmanson-Murphy II, 104-106 (197). Cataldi Palau, 637-638 (\*92) 📖 ΤΣ: Fletcher, 49 (6) 📖 ΣΥΛ: EBE.



23



24

**23 Παῦλος Μανούτιος:** Εὐστράτιος, Μητροπολίτης Νικαίας, *Σχόλια εἰς τὰ Ἀριστοτέλους Ἠθικὰ Νικομάχεια*, Βενετία, 1536.

BIBΛ: Renouard, 116 (6). Adams, E 1109. Ahmanson-Murphy IIIa, 31-32 (253). Cataldi Palau, 664-665 (\*146) 📖. ΤΣ: Fletcher, 56 (f5) 📖. ΣΥΛ: EBE.

**24 Federico Torresano:** Ἑτυμολογικὸν Μέγα, Βενετία, 1549.

BIBΛ: Renouard, 145 (4). Δρούλια, 66 (112). Ahmanson-Murphy IIIa, 137-138 (348). Cataldi Palau, 678-679 (\*173) 📖. ΤΣ: Cataldi Palau, 718 (Delfino 11), 743 (εἰκ. 21) 📖. ΣΥΛ: ΒΚΣ.

**25 Federico Torresano:** Τῶν τῆς Ἑλλάδος Ἐξόχων Ρητόρων, Βενετία, 1549.

BIBΛ: Renouard, 145-146 (5). Ahmanson-Murphy IIIa, 138-139 (349). *Le Edizioni Italiane I* (301). Cataldi Palau, 679 (\*176) 📖. ΤΣ: Cataldi Palau, 718 (Delfino 10), 742 (εἰκ. 20) 📖. ΣΥΛ: ΒΚΣ.

**26 *Apud Aldi filios*** [Παῦλος Μανούτιος]: Ἀνθολογία διαφόρων ἐπιγραμμάτων, Βενετία, 1550.

BIBΛ: Renouard, 148 (7). *Toovey Catalogue of a Collection of Books Formed by James, Toovey Principaly from the Library of the Earl of Gosford, the Property of J. Pierpont Morgan*, New York, privately printed by J. Pierpont Morgan, 1901, 1153. Ahmanson-Murphy IIIa, 144-145 (354). 📖. ΤΣ: Renouard 413 (4). Zappella II, 42. H. G. Fletcher, *In Praise of Aldus Manutius. A Quincentenary Exhibition*, The Pierpont Morgan Library, New York, 1995, 29 (15). Cataldi Palau, 718 (Delfino 10) 📖. ΣΥΛ: ΒΔΚ \* ΙΒΣΛ.

**27 Παῦλος Μανούτιος:** Urbanus Bolzanius, *Grammaticae Institutiones*, Βενετία, 1557.

BIBΛ: Renouard, 171 (6). *BMSTCI*, 117. Adams, B 2366. Ahmanson-Murphy IIIa, 246-247 (438). 📖. ΤΣ: Ἀδημοσίευτο 📖. ΣΥΛ: ΙΒΣΛ.

**28 *In Aedibus Manutianus*:** Nicolaus Clenardus, *Instituiones linguae Graecae cum scholiis*, Βενετία, 1570.

BIBΛ: Renouard, 208 (2). Adams, C 2149. Ahmanson-Murphy IIIb, 149-150 (581) 📖. ΤΣ: Fletcher, 33 (21) 📖. ΣΥΛ: ΓΒ.





25



26



27





28



**29 Federico Torresano:** Ἐμμανουήλ Χρυσολωρᾶς, Ἐρωτήματα, Βενετία, 1539.

**Τυπ. Σῆμα:** Τὸ ἀρχέτυπο τυπογραφικὸ σῆμα τοῦ Andrea Torresano (1488) ἀποτελεῖται ἀπὸ διπλὸ σταυρὸ ποὺ στηρίζεται σὲ κύκλο χωρισμένο σὲ τέσσερα ἡμισφαίρια, στὰ δύο ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι χαραγμένα τὰ ἀρχικά του Α.Τ. (Kristeller, 316). Γύρω στὸ 1508 ὅμως, ὁ Torresano ἐπέλεξε ἄλλο σῆμα γιὰ τὶς ἐκδόσεις του: ἕναν πύργο, ποὺ θυμίζει τὸ ἐπίθετό του (Torresano), ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ ἀπὸ τὸν ὁποῖο εἶναι χαραγμένα τὰ ἀρχικά του Α.Τ. Οἱ γιοί του, ποὺ τὸν διαδέχτηκαν, συνέχισαν νὰ χρησιμοποιοῦν τὸ ἴδιο τυπογραφικὸ σῆμα με ὀρισμένες παραλλαγές. Στὶς ἐλληνικὲς ἐκδόσεις τοὺς οἱ Torresani πλασιώναν τὸν πύργο με ταινία, ἐν εἶδει κορνίζας, πάνω στὴν ὁποῖα εἶναι χαραγμένο: TORESANUS FEDERICUS. Σὲ ὀρισμένες μάλιστα ἀπὸ αὐτὲς ἡ κεντρικὴ σύνθεση πλασιώνεται καὶ ἀπὸ τὶς ρήσεις: Ἀγροὺς καὶ πόλιας σοφία κυβερναῖ. Τὴν σοφίην σοφὸς ἰθύνει. Βέλτερος ἀλκήειτος ἔφη σεσοφισμένος ἀνὴρ Πλούτου μὴ φείδου.

Ταυτόχρονα ὅμως τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας τῶν Torresani, κατὰ τὸ διάστημα ποὺ συνεργάζονταν με τοὺς διαδόχους τοῦ Ἄλδου Μανούτιου, χρησιμοποιοῦσαν στὶς ἐκδόσεις τοὺς, ἰδίως ὁ Federico, ὡς τυπογραφικὸ σῆμα καὶ τὴ στερεότυπη ἀλδινὴ ἄγκυρα με τὸ δελφίνι.

BIBA: Renouard, 118 (2). BH I/3, 376-377 (378). AEBBE I, 238. Λαδᾶς - Χατζηδῆμος I, 23 (27). ΠΑΠ I, 126 (1696). Cataldi Palau, 671 (\*158)  ΤΣ: Renouard, 410-411 (9). AEBBE I, 110 (115). Zappella II, 1172. Cataldi Palau, 718 (a. 1542, Torre 3)  ΣΥΛ: BBE \* ΓΒ \* ΜΜΛΑΟ.

**30 Francesco Torresano:** Κωνσταντῖνος Λάσκαρης, Ἐπιτομὴ τῶν ὀκτῶ τοῦ λόγου μερῶν, Βενετία, 1540.

BIBA: Σάθας, 50. BH I/3, 394 (401). ΠΑΠ I, 254 (3436). Cataldi Palau, 673 (\*163)  ΤΣ: Cataldi Palau, 717 (Torre 4)  ΣΥΛ: ΓΒ \* ΕΒΕ \* ΜΜΛΑΟ.



29



30

### 31 Gilles de Gourmont: François Tissard, *Βίβλος ἢ Γνωμαγυρική (Γνώμων ἄγυρις)*, Παρίσι, 1507.

**Τυπ. Σῆμα:** Τὸ σῆμα τοῦ Gilles de Gourmont ἔχει ὡς κεντρικὸ μοτίβο τὸ οἰκόσημό του –τρία τριαντάφυλλα κάτω ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι σχεδιασμένη ἡ ἡμισέληνος– καὶ ἐμφανίζεται σὲ δύο σχεδιαστικὲς παραλλαγές. Στὴν πρώτη, τὸ οἰκόσημο πλαισιώνεται ἀπὸ δύο γυναικεῖες μορφές ποὺ φέρουν φωτοστέφανο καὶ ἡ δεξιὰ μορφή κρατᾶ ἀνοιχτὸ βιβλίο. Τὴ σύνθεση στέφει ἄγγελος ἐξολοθρευτῆς ποὺ ἵπταται μεταξὺ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἐτοιμάζεται νὰ ἀποκεφαλίσῃ τὸν δαίμονα. Στὴ δεύτερη παραλλαγή τὸ οἰκόσημο τοῦ Gilles de Gourmont (ἀρ. 35), πάνω ἀπὸ τὸ ὁποῖο εἶναι χαραγμένη ἵπποτικὴ περικεφαλαία καὶ στὴν κορυφὴ τῆς σχεδιασμένου ἄγγελος, στηρίζουν μὲ τὰ μπροστινὰ πόδια τους φτερωτὰ ἐλάφια. Καὶ στὶς δύο παραλλαγές τὸ ὄνομα τοῦ Gilles de Gourmont ἐγγράφεται στὴ βάση τοῦ σήματος, ἀλλὰ στὴ δεύτερη πλαισιώνεται καὶ ἀπὸ τὴ ρήση: TOST OV TARD PRES OV LOING A LE FORT DV FEBLE BESOING. Τὸ σῆμα συμπληρώνεται, κατὰ περίπτωσιν, ἀπὸ ἑλληνικὰ γνωμικὰ γραμμένα ἐκατέρωθεν τῶν καθέτων πλευρῶν τοῦ σχεδίου: ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ ΜΗΔΕΝ ΑΓΑΝ. Ἄγαμεμνόνεια φρέατα Ἄγαθὴ καὶ μάζα μετ' ἄρτον Σπεῦδε Βραδέως Νόει καὶ τότε πράττε.

BIBA: Omont, «Essai sur les débuts», 17-19 (1). Moreau, 256 (188). 🍷 ΤΣ: Omont, «Essai sur les débuts», 17. Silvestre I, 43 (82). Renouard, *Les marques typographiques*, 117 (380), χωρὶς τίς ἑλληνικὲς ρήσεις 🍷 ΣΥΛ: EBF.

### 32 Gilles de Gourmont: Ἐμμανουὴλ Χρυσολωρᾶς, *Ἐρωτήματα*, Παρίσι, 1507.

BIBA: Omont, «Essai sur les débuts», 20-21 (4). BH I/3, 160 (135). Moreau, 277 (50). Δρούλια, 26 (30). Manoussakas - Staikos, *L'activité éditoriale*, 10-11. ΠΑΠ I, 124 (1676) 🍷 ΤΣ: Omont, «Essai sur les débuts», 20. *Θησαυροὶ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης*, 151. Γιὰ τίς ἑλληνικὲς ρήσεις βλ. καὶ Δ. Φλάμπουρας, «Ἑλληνικὲς ρήσεις σὲ σήματα τῶν πρώτων Γάλλων τυπογράφων. Οἱ περιπτώσεις τῶν τριῶν Γερμανῶν ποὺ εἰσήγαγαν τὴν τυπογραφία στὴ Γαλλία», *Ζυγός* 10-11 (1974), 118-128 🍷 ΣΥΛ: IBΣΛ.

### 33 Gilles de Gourmont: François Tissard, *Dialogus Προθυμοπάτρις καὶ Φρόνιμος*, Παρίσι, 1508 [1509].

BIBA: Omont, «Essai sur les débuts», 21-23 (V). Brunet V, 866-867. Moreau, 299 (199) 🍷 ΤΣ: Omont, «Essai sur les débuts», 21 🍷 ΣΥΛ: EBF.

LIBER GNOBAGYRICUS.



31

ΕΡΜΗΜΑΤΑ ΕΡΥΖΟΔΩΡΑ.

ΓΝΟΒΗ ΣΑΥΤΩΝ  
ἁγίου ἡ ἱεροποιήσεως



ΜΗΕΝ ΑΥΑΝ

Grammatica Chrysolocra

32

Ἄγαθὴ καὶ μετὰ μετ' ἄρτου.

ἁγίου ἡ ἱεροποιήσεως



Ἦσαι καὶ εὐσεῖ κρείττω.

33

ἀπὸ εἰς ἀπὸ.

ἁγίου ἡ ἱεροποιήσεως  
καὶ ἁγίου ἡ ἱεροποιήσεως



καὶ ἁγίου ἡ ἱεροποιήσεως

Ἦσαι καὶ εὐσεῖ κρείττω

34

**34 Gilles de Gourmont:** Πλούταρχος, *Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας*, κ.ἄ., Παρίσι, 1509.

BIBΛ: Omont, «Essai sur les débuts», 23-24 (VI). Hoffmann III, 183-184. Moreau, 336 (160) 🍷. ΤΣ: Omont, «Essai sur les débuts», 24 🍷. ΣΥΛ: ΕΒΓ.

**35 Gilles de Gourmont:** Ἐμμανουὴλ Χρυσολωρᾶς, *Ἐρωτήματα*, Παρίσι [μετὰ τὸ 1520].

BIBΛ: Manoussakas - Staikos, *Griekse Uitgeversactiviteiten*, 8(1) 🍷. ΤΣ: Silvestre I, 43 (83). Omont, «Essai sur les débuts», 10. Renouard, *Les marques typographiques*, 117 (381) 🍷. ΣΥΛ: ΒΚΣ.



35



## ΙΟΥΝΤΑ

### 36 Φίλιππος Ίούντα: Έμμανουήλ Χρυσολωρᾶς, Έρωτήματα, Φλωρεντία, 1514.

**Τυπ. Σήμα:** Ἡ οἰκογένεια τῶν Ίούντα χρησιμοποίησε ὡς τυπογραφικὸ σήμα τὸ ἔμβλημα τῆς πόλης τῆς Φλωρεντίας: ἓναν κρίνο μὲ δύο ἔρωτιδεῖς ἑκατέρωθεν, ποὺ πλαισιώνονται ἀπὸ ἀναγεννησιακοῦ χαρακτήρα φυτικὴ διακόσμηση. Τὸ σήμα ἐμφανίζεται σὲ διάφορες παραλλαγές ὡς πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὸν σχεδιασμό. Πρωτοεμφανίστηκε στὶς βενετικὲς ἐκδόσεις τοῦ Λουκαντόνιο Ίούντα ἤδη ἀπὸ τὸ 1493 (Βιργίλιος, *Opera*) καὶ στὴ Φλωρεντία ἀπὸ τὸ 1510 (G. Flavio, *De Bello Iudaico*). Τὰ ἀρχικὰ ἢ τὸ ἀρχικὸ τοῦ ἐκάστοτε ἐπικεφαλῆς τοῦ ἐκδοτικοῦ τυπογραφείου ἀναγράφονταν συχνὰ στὸ κέντρο ἢ στὴ βάση τῆς κεντρικῆς σύνθεσης καὶ συμπληρώνονταν μὲ τὴ ρήση NIL CANDIDIUS ἢ καὶ IN DOMINO CONFIDO.

Σὲ πολλὲς φλωρεντινὲς ἐκδόσεις ὁ κρίνος ἀπεικονίζεται νὰ φυτρώνει ἀπὸ τὴ γῆ καὶ γύρω του νὰ περιτυλίγεται ὁ δαίμονας τοῦ τυπογραφείου μὲ τὴ μορφή ὄφειως.

BIBA: Bandini II, 54. Renouard, XXXVIII (58). Brunet I, 1853. BH I/3, 205 (168). Graesse II, 151. Decia – Delfiol, 86 (59). ΠΑΠ I, 124-125 (1682) 🍷. ΤΣ: Kristeller, 15 (43). Orcutt, 151. Decia – Delfiol (εἰκ. 1). Zappella II, 645 🍷. ΣΥΛ: ΒΚΣ.



38



36

### 37 Φίλιππος Ίούντα: Φιλόστρατος, *Εἰκόνες*, Φλωρεντία, 1517.

BIBΛ: Bandini II, 123. Renouard, XLII (102). Brunet IV, 619. Graesse V, 273. Decia – Delfiol (εικ. 105) ❀ ΤΣ: Kristeller, 15 (46). Orcutt, 148. Davies, 313. Zappella II, 646. Decia – Delfiol (εικ. 2) ❀ ΣΥΛ: ΒΚΣ \* ΓΒ.

### 38 Φίλιππος Ίούντα: Θεόδωρος Γαζής, *Γραμματική*, Φλωρεντία, 1520.

BIBΛ: Σάθας, 39. Renouard, XLIV (30). *BH* I/3, 256 (225). ΠΑΠ I, 177 (2363). Δρούλια, 41 (59). Decia – Delfiol, 110 (131) ❀ ΤΣ: Kristeller, 15 (45). Decia – Delfiol (εικ. 3). Ascarelli, 135 (49). Zappella II, 648. ❀ ΣΥΛ: ΒΚΣ \* ΓΒ \* ΕΒΕ.



42



40

### 39 Βερνάρδος Ίούντα: Θουκυδίδης, *Ίστορία*, Φλωρεντία, 1526.

BIBΛ: Bandini II, 208. Renouard, XLIX (87). Brunet V, 844. Graesse VI, 148. Decia – Delfiol, 131 (136) ❀ ΤΣ: Kristeller, 15 (44). Orcutt, 151. Decia – Delfiol (εικ. 4). Zappella II, 649 ❀ ΣΥΛ: ΓΒ \* ΕΒΕ.

### 40 Λουκαντόνιο Ίούντα: Nicolaus Leonicus Thomaeus, *De Varia Historia*, Βενετία, 1531.

BIBΛ: Renouard, XXVII (104). *BH* I/3, 336-337 (317). ΠΑΠ I, 424 (5618) ❀ ΤΣ: Kristeller, 83 (223). Zappella II, 623 ❀ ΣΥΛ: ΒΒΕ.





39



37

**41 Λουκαντόνιο Ίούντα:** Ἀρσένιος Ἀποστόλης, Ἀρχιεπίσκοπος Μονεμβασίας, *Σχόλια τῶν πάνυ δοκίμων εἰς ἑπτὰ τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδου*, Βενετία, 1534.

BIBA: Βρετὸς II, 25-26. Σάθας, 129. *BH* I/1, 219-224 (92). Δρούλια, 51-52 (79). ΠΑΠ I, 38 (468) 🍷 ΤΣ: Essling III, 167 (1041) σὲ ἐρυθρὰ ἐκτύπωση. *AEBBE* I, 91 (88). Zappella II, 628 🍷 ΣΥΛ: BBE \* ΒΕΦΛ \* ΒΚΣ \* ΓΒ \* ΙΒΣΛ.

**42 Βενέδικτος Ίούντα:** Ἐμμανουὴλ Χρυσολωρᾶς, *Ἐρωτήματα*, Φλωρεντία, 1540.

BIBA: Bandini II, 233. Renouard, LIV (130). Brunet I, 1853. *BH* I/3, 392 (397). Δρούλια, 57 (91). Decia – Delfiol, 144-145 (239). ΠΑΠ I, 126 (1698) 🍷 ΤΣ: Decia – Delfiol (εἰκ. 5). Zappella II, 647 🍷 ΣΥΛ: ΒΚΣ \* ΓΒ.



44

**43-44 *Apud Iuntas:*** Δημήτριος Φαληρέας, *Περὶ Ἑρμηνείας*, Φλωρεντία, 1552.

BIBA: Bandini, *Index*, I, 93, 17. Brunet II, 583. Graesse II, 356. Decia – Delfiol, 158 (286) 🍷 ΤΣ: Ascarelli, 135 (50). Decia – Delfiol (εἰκ. 8). Vaccaro, 97 (εἰκ. 68). Zappella II, 1049-1050. *Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας* 🍷 ΣΥΛ: ΒΚΣ \* ΕΒΕ \* ΜΙΘΠ.



43



41



46



45

**45** *Apud Iuntas*: Ἀριστοτέλης, *Περὶ Ποιητικῆς*, Φλωρεντία, 1564.

BIBΛ: Bandini, *Index*, 96, 28. Brunet I, 477. Adams, A 1901. Hoffmann I, 282. Decia – Delfiol, 179 (349) 🍷 ΤΣ: Ascarelli, 135 (51). Zappella II, 654 🍷 ΣΥΛ: ΓΒ.

**46-47** Φίλιππος Ίούντα: Βησσαρίων, Καρδινάλιος, *Lettere & Orazioni*, Φλωρεντία, 1594.

BIBΛ: *BMSTCI*, 90. Camerini, 115 (216). ΠΑΠ II, 97 (\*301) 🍷 ΤΣ: Silvestre I, 245 (449). Ascarelli, 136-137 (54, 56). Davies, 317. Decia – Delfiol (εικ. 11). Vaccaro, 97 (εικ. 69). Zappella II, 651-652 🍷 ΣΥΛ: ΒΚΣ.

**48** Φίλιππος Ίούντα: Λόγγος, *Ποιμενικά*, Φλωρεντία, 1598.

BIBΛ: Adams, L 1447. Hoffmann II, 531. Camerini, 129 (256) 🍷 ΤΣ: Ascarelli, 136 (55), 137. Decia – Delfiol (εικ. 9). Zappella II, 656 🍷 ΣΥΛ: ΒΚΣ.

**49** *Apresso i Giunti*: Ἰωάννης Ταρχανιώτης, *Delle Historie del Mondo*, 2 τόμοι, Βενετία, 1598.

BIBΛ: Adams, T 140. ΠΑΠ II, 101 (\*309) 🍷 ΤΣ: Πανομοιότυπο χωρίς τὰ ἀρχικά L.A. (Luca Antonio) στὴν ἔκδοση: Sforza Oddi, *I morti Vivi, Commedia*, Firenze, 1608. Camerini, 174-175 (εικ. 5) 🍷 ΣΥΛ: ΒΚΣ.





48



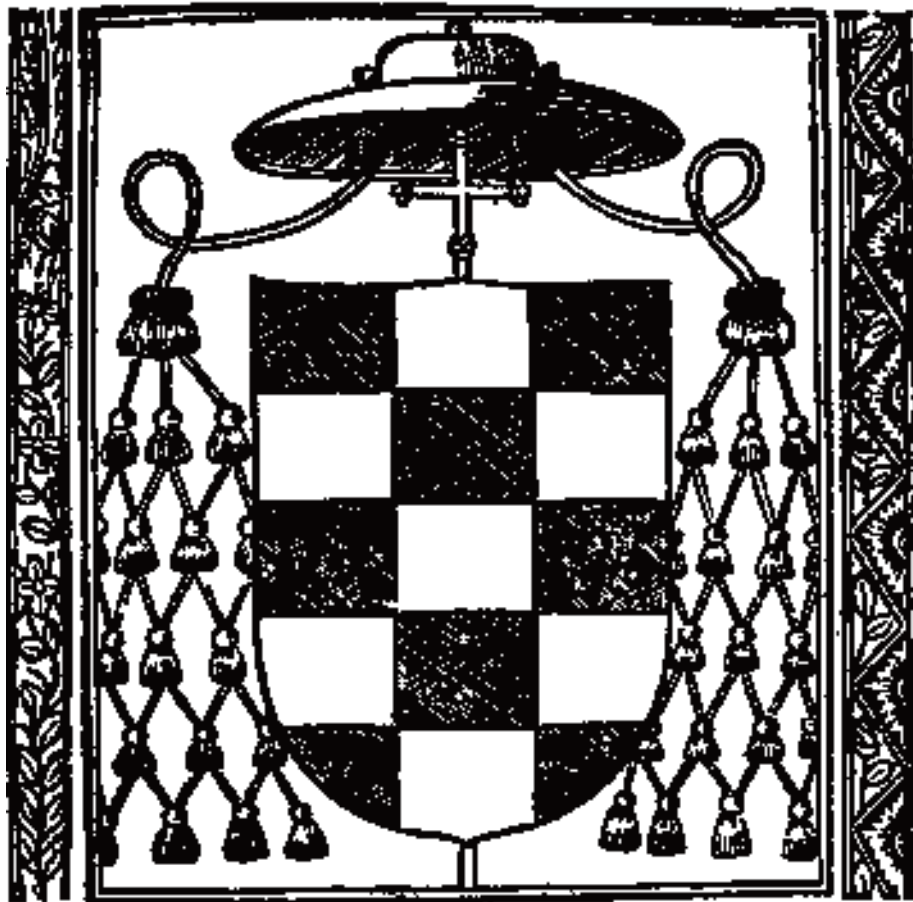
49

## ARNAO GUILLEN DE BROCAR

50-51 Arnao Guillén de Brocar: Ἐμμανουήλ Χρυσολωρᾶς, Ἐρω-  
τήματα, Ἀλκαλά, 1514.

**Τυπ. Σῆμα:** Οἱ ἐλληνικὲς ἐκδόσεις τοῦ Brocar κοσμοῦνται εἴτε μὲ τὸ οἰκόσημο τοῦ καρ-  
δινάλιου Francisco Jiménez de Cisneros, εἴτε μὲ τὸ τυπογραφικὸ του σῆμα: ἓνα σύ-  
μπλεγμα μὲ τὰ ἀρχικὰ A. (Arnao) G. (Guillén) στὸ ὕφος τῶν ἀνάλογων τῆς ἀρχετυπίας,  
τὸ ὁποῖο εἶναι ἐγγεγραμμένο σὲ κύκλο ποὺ χωρίζεται σὲ δύο ἡμισφαίρια μὲ ὀριζόντια  
γραμμὴ, στὸ κέντρο τῆς ὁποίας ὑψώνεται σταυρός. Τὴν ὅλη σύνθεση, ποὺ περικλείεται  
σὲ ὀρθογώνιο, κοσμοῦν ἀραβουργήματα.

BIBA: BH I/1, 118-120 (41). BMSTCS, 23. Adams, C 1507. Δρούλια, 29 (37). ΠΑΠ I, 124 (1681). Norton,  
172. Abad I, 234-235 (31) ♣. ΤΣ: Abad I, 71. Θησαυροὶ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, 169 (149), 170  
♣. ΣΥΛ: ΓΒ \* EBE.

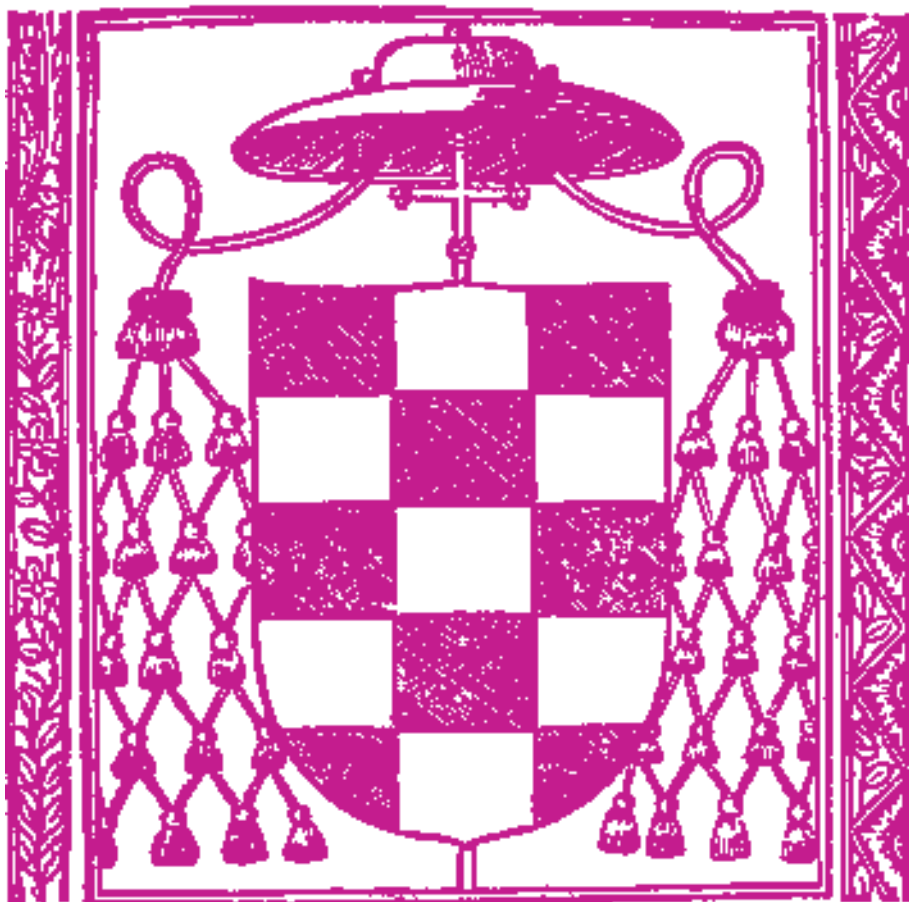


51



**52** Arnau Guillén de Brocar: [Βίβλος] *Complutensian Polyglot*, τόμοι 6, Ἰακάλá, 1514-1517 (= κυκλοφόρησε τὸ 1522).

BIBΛ: *BH* I/1, 112-118 (40). Έ. Legrand, «*Bibliographie hispano-grecque: 1477-1800*», *Bibliographie hispanique*, vols. I-III, New York, G. P. Putnam's Sons, 1915-1917 (40). Adams, B 968. Darlow - Moule I, 1, 412. *BMSTCS*, 12. ΠΑΠ I, 83 (1088). Abad I, 222-233 (284) 🍷. ΤΣ: *Θησαυροὶ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης*, 169 (149), 170 🍷. ΣΥΛ: IBΣΛ.





52





**53-54** *Ανδρέου Κουνάδου: Ώρολόγιον*, Βενετία [έκδοση του Δαμιανοῦ τοῦ ἐκ Σπετζίου], 1524.

**Τυπ. Σῆμα:** Τὸ σῆμα τοῦ Κουνάδη πρωτοεμφανίστηκε μετὰ τὸν θάνατό του (†1522/23) καὶ χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του καὶ συνεχιστὲς τοῦ τυπογραφικοῦ οἴκου του ὡς σύμβολο, κατὰ κάποιον τρόπο, τῆς ἐκδοτικῆς πρωτοβουλίας του. Πρόκειται γιὰ ἓνα κουνάβι, ἢ κουνάδι, ὄρθιο, τὸ ὁποῖο περικλείεται σὲ σχῆμα ποῦ θυμίζει ἀσπίδα, στὴν κορυφή της ὁποίας εἶναι σχεδιασμένο ἄνθος. Τὴ σύνθεση συμπληρώνει τὸ ὄνομα «Ἀνδρέου Κουνάδου», χαραγμένο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ ἐμφανίζεται, κατὰ περίπτω-ση, μὲ μικρὲς παραλλαγὲς ἀναφορικά, κυρίως, μὲ τὸν γεωμετρικὸ διάκοσμο ποῦ περιβάλλει τὸ σῆμα ἀλλὰ καὶ τὴν ἀναγραφή τοῦ ὀνόματος τοῦ Κουνάδη, ὅπως καὶ τὴ χρήση ἐρυθροτυπίας.



Τὸ ἔμβλημα τοῦ Κουνάδη κοσμεῖ διάφορες ἐκδόσεις λειτουργικῶν βιβλίων, ὅπως τοῦ Ἰάκωβου Λεογκίνι, τοῦ Φραγκίσκου Ἰουλιανοῦ καὶ ἄλλων. Πιθανότατα εἶχε γίνῃ «σῆμα κατατεθὲν» ἐπανεκδόσεων ποῦ πρωτοτυπώθηκαν ἀπὸ τοὺς συνεχιστὲς τοῦ οἴκου τοῦ Κουνάδη.

BIBA: BH I/1, 181-182 (71). Γεδεών, *Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες*, 21. ΠΑΠ I, 207 (2786). *Θησαυροὶ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης*, 116 (113)  ΤΣ: BH I/1, 181. Zappella II, 504. *Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας*. Layton III, 340 (εἰκ. 188)  ΣΥΛ: EBE.

**55** [Ἀνδρέας Κουνάδης]: *Ὅμηρος, Ἰλιάς*, Βενετία, Στέφανος Σάβιος, 1526.

BIBA: Βρετὸς II, 19-20 (30). Σάθας, 135. BH I/1, 188-192 (75). Δρούλια, 47-48 (73). ΠΑΠ I, 206 (2769). Follieri, 119-130. Layton III, 341-344. *Θησαυροὶ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης*, 112-113 (109)  ΤΣ: BH I/1, 188. Πολέμη, 29 (6). *Τὸ Ἑλληνικὸ Βιβλίον* (εἰκ. 47)  ΣΥΛ: ΓΒ \* EBE.

**56** [Ἀνδρέας Κουνάδης]: *Ἀπολλώνιος*, Βενετία, Στέφανος Σάβιος, 1534.

BIBA: Βρετὸς II, 23-25 (36). BH I/1, 219 (91). ΠΑΠ I, 37 (451\*). Γ. Κεχαγιόγλου, «Πρῶτες ἐκδόσεις τῆς ριμάδας τοῦ Ἀπολλωνίου: Νέα στοιχεῖα», *Ἑλληνικά* 37 (1986), 154-156. Λαδᾶς - Χατζηδημόσιος I, 20-21 (23). Layton I, 98 (15)  ΤΣ: Layton III, 185 (εἰκ. 149)  ΣΥΛ: Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Yale.

**57** *Ανδρέου Κουνάδου: Μάρκος Δεφαράνας, Λόγοι Διδακτικοί*, Βενετία, ἐκδοση τοῦ Δαμιανοῦ τοῦ ἐκ Σπετζίου, 1543.





53



54



55



56

BIBL: Βρετὸς II, 27 (41). Σάθας, 229. BH I/1, 245-246 (105). Follieri, 159. ΠΑΠ I, 146 (1974) 📖. ΤΣ: Layton III, 86 (εἰκ. 81) 📖. ΣΥΛ: BAM.

**58** [Ἄνδρέας Κουνάδης]: *Πεντηκοστάριον*, Βενετία, Ἰωάννης Ἀντώνιος καὶ Πέτρος τοῦ Νικολίνι τῶν Σαβιέων, 1544.

BIBL: BH I/1, 263 (109). Δρούλια, 62 (102). ΠΑΠ I, 351 (4699) 📖. ΤΣ: Πολέμη, 29 (7). Layton III, 340 (εἰκ. 189) 📖. ΣΥΛ: ABB \* BKS \* ΓΒ.

**59** *Ἀνδρέου Κουνάδου: Τυπικὸν καὶ τὰ Ἀπόρρητα*, Βενετία, Ἰωάννης Ἀντώνιος καὶ Πέτρος τῶν Σαβιέων, 1545.

BIBL: BH I/1, 268-270 (114). Μοσχονᾶς, *Κατάλογοι τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης*, 198-199. Παντελεήμων Λαυριώτης, «Κατάλογος ἀρχετύπων», 170-171. Δαπέργολας, *Ἐκθεσις ἑπτανησιακοῦ βιβλίου καὶ ἐντύπου*, 7. Δρούλια, 64 (106). Stoyanov, 23 (18). ΠΑΠ I, 439 (5860). *Θησαυροὶ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης*, 113 (110). *Πεντακόσια Χρόνια Ἐντυπῆς Παράδοσης*, 36-37 (15) 📖. ΤΣ: AEBBE, 149 (173). Πολέμη, 32 (14) 📖. ΣΥΛ: EBE \* BBE.

**60** [Ἄνδρέας Κουνάδης]: Ἰωάννης Βεντράμος, *Ἱστορία τῶν γυναικῶν*, Βενετία, Πέτρος τοῦ Νικολίνι τῶν Σαβιέων, 1549.

BIBL: BH I/1, 282 (123 bis). Β. Κνὸς, «Un miroir des femmes du XVIe siècle», *Ἑλληνικά* 14 (1955), 123-157. Γ.Θ. Ζώρας, *Βυζαντινὴ Ποίησις*, Ἀθήνα, Βασικὴ Βιβλιοθήκη I, 1956, 316-323. Φ.Κ. Μπουμπουλίδης, «Παρατηρήσεις εἰς μεσαιωνικὸν κείμενον. Τζάνε Βεντράμου Ἱστορία τῶν γυναικῶν», *Ἀθηνᾶ* 59 (1955), 231-239. ΠΑΠ I, 78 (1030) 📖. ΤΣ: Layton III, 340 (εἰκ. 190) 📖. ΣΥΛ: KBM.

**61** *Ἀνδρέου Κουνάδου: Ἰωαννίκιος Καρτάνος, Παλαιὰ καὶ Νέα Διαθήκη*, Βενετία, Damiano di Santa Maria, 1549.

BIBL: Adams, K 609 (6). Layton II, 140. ΠΑΠ I, 224 (3038). Layton III, 160-161. Κακουλίδη-Πάνου, γλωσσικὸ ἐπίμετρο Ἑλένη Καραντζόλα, *Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ἑλληνικῆς Γλώσσας*, 2000 📖. ΤΣ: Eide-neier, 111. Κακουλίδη-Πάνου (εἰκ. 2) 📖. ΣΥΛ: KBAOY.

**62** *Τύπος Κουνάδου: Τριώδιον*, Βενετία, Ἰάκωβος Λεογκίνι, 1565.

BIBL: Βρετὸς I, 6 (14). Σάθας, 229. BH I/2, 4 (144). ΠΑΠ I, 434 (5769) 📖. ΤΣ: Layton III, 73 (εἰκ. 66) 📖. ΣΥΛ: ΜΜΛΑΟ.



Αΐψου

Κορυμάνου.

57

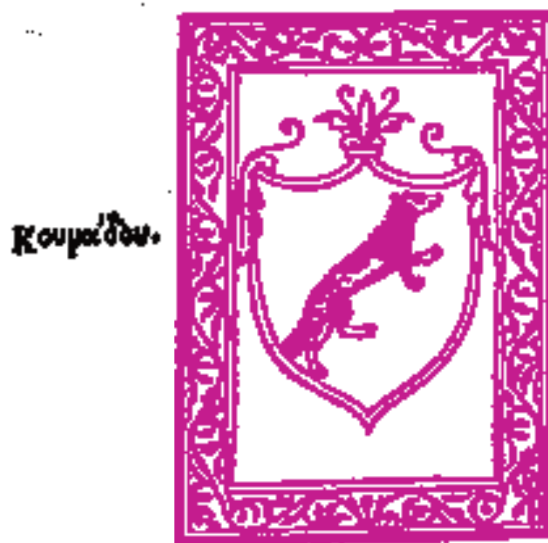


58



Αΐψου

59



Κουμαρίδου.

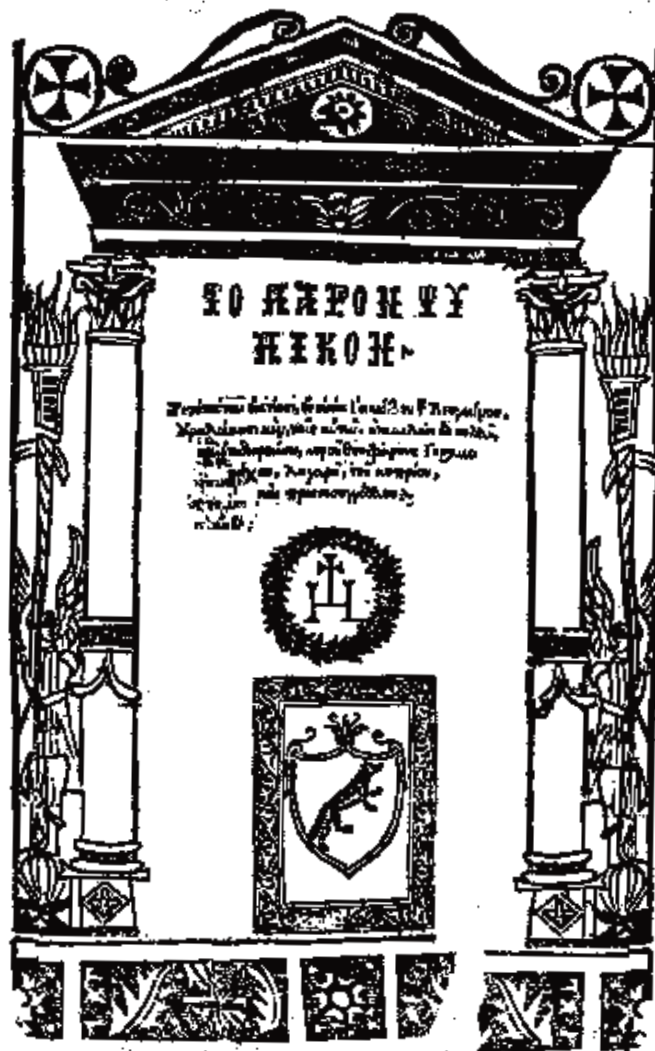
60

**63 Τύπος Κουνάδου: Ὀκτώηχος, Βενετία, Ἰάκωβος Λεογίνι, 1565.**

BIBΛ: ΒΗ Ι/2, 3-4 (143). ΠΑΠ Ι, 333 (4461) ❖. ΤΣ: Layton III, 360 (εἰκ. 195) ❖. ΣΥΛ: Βιβλιοθήκη τοῦ Wilhelms-Gymnasium, Μόναχο.

**64 Τύπος Κουνάδου: Πεντηκοστάριον, Βενετία, Ἰάκωβος Λεογίνι, 1579.**

BIBΛ: Σκλαβενίτης, «Προσθήκες στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία», 137-139 (5). ΠΑΠ Ι, 351 (4703\*) ❖. ΤΣ: Σκλαβενίτης (πίν. ΙΑ', 4) ❖. ΣΥΛ: ABB.



*Εἰκ. 1. Τὸ Παρὸν Τυπικόν, Βενετία, Λεογίνι, 1577.*



Αρχης Κορυθου.

61



64



Ριζου

Κορυθου.

62



63



## ΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ ΝΙΚΟΛΙΝΙ ΣΑΒΙΟΙ

**65 Στέφανος Σάβιος:** Μέγας Βασίλειος, *Opera Quaedam*, Βενετία, 1535.

**Τυπ. Σήμα:** Πολλά από τὰ βιβλία ποὺ τύπωσαν οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ γιοὶ τοῦ Νικολίνι ἀπὸ τὸ Σάβιο (Nicolini da Sabio) χαρακτηρίζονται μόνο ἀπὸ τὰ ἐκδοτικὰ σήματα τῶν χρηματοδοτῶν τους, ὅπως τῶν κληρονόμων τοῦ Κουνάδη καὶ τοῦ Melchiorre Sessa. Ὡστόσο, ἀρκετὲς τυπογραφικὲς ἐργασίες τους, ἂν ὄχι καὶ ἐκδόσεις τους, διακρίνονται ἀπὸ δύο τυπογραφικὰ σήματα ποὺ καθιέρωσαν στὶς τυπογραφικὲς ἐργασίες τους. Τὸ ἓνα πρωτοεμφανίζεται στὴ Βενετία τὸ 1521 (A. Achillinus, *De humani corporis anatomia*) καὶ ἀπεικονίζει κουνουπίδι (τὸ ἀποκαλούμενο κουνουπίδι τῆς Σαβοΐας) στὸν γυμνὸ κορμὸ τοῦ ὁποῖου περιελίσσεται φίδι καὶ συμπληρώνεται ἀπὸ τὴ λέξη: *BRASICA* (= κουνουπίδι) χαραγμένη στὴ βάση του. Ἡ σύνθεση περικλείεται ἀπὸ γραμμικὸ σχῆμα σὲ μορφή ἀσπίδας, ἢ ὁποία μὲ τὴ σειρά τῆς περιβάλλεται ἀπὸ φυτικὸ γεωμετρικὸ διάκοσμο ποὺ ἀναπτύσσεται μέσα σὲ ὀρθογώνιο σχῆμα. Τὸ σῆμα συναντᾶται καὶ σὲ ἄλλες παραλλαγές: λ.χ. ἐκατέρωθεν τοῦ κυρίως σώματος τῆς σύνθεσης χαράσσονταν συχνὰ τὰ διακριτικά τους: IO AN TO ET FRA TELLI.



65

Ὁ Στέφανος Σάβιος ὅμως χρησιμοποίησε καὶ ἓνα δικό του τυπογραφικὸ σῆμα, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ ἔμβλημα τῆς γενέτειράς του, τῆς πόλης Sabio: Ἐνα στέμμα πάνω ἀπὸ μία γέφυρα, στὴ βάση τοῦ ὁποῖου εἶναι χαραγμένη ἡ λέξη *SABIOC*. Τὸ ἔμβλημα περικλείεται σὲ κορνίζα, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς ὁποίας εἶναι χαραγμένο, συνήθως, τὸ ὄνομά του: ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΑΒΙΟΣ ἢ ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΑΒΙΕΥΣ, καὶ πρωτοεμφανίζεται στὸ *Εὐαγγέλιον* τοῦ 1539.

BIBA: Λαδᾶς - Χατζηδῆμος I, 21-22 (24). Stoyanov, 22 (11). ΠΑΠ I, 73-74 (977) 🍷 ΤΣ: Ascarelli, 183 (107). *Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας*. Vaccaro, 313 (εἰκ. 419). Zappella II, 387 🍷 ΣΥΛ: ΒΚΣ \* ΜΜΛΑΘ.



66



67



68

**66 Στέφανος Σάβιος: Ἀλκίνοος, Λόγος Διδασκαλικός, Βενετία, 1535.**

BIBL: Hoffmann I, 109. *BMSTCI*, 16. Κατάλογος τῶν βιβλίων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Β' (Ἑλληνική Φιλολογία), Ἀθήνα, Τυπογραφεῖον τοῦ Κάλλους, 1884, 43 (879). 📖 ΤΣ: Zappella II, 387. Staikos, *Greek Philosophical Editions*, 13 📖 ΣΥΛ: ΕΒΕ.

**67 Στέφανος Σάβιος: Εὐαγγέλιον, Βενετία, 1539.**

BIBL: *BH* I/1, 235 (99). Λαζάρου, Κατάλογος Ἐντύπων Βιβλιοθήκης Ὀλυμπιωτίσσης, 95-96. Δρούλια, 59 (60). ΠΑΠ I, 84 (1104) 📖 ΤΣ: Τὸ τυπογραφικὸ σῆμα πλασιώνεται μετὰ τὸ ὄνοματεπώνυμο: Στέφανος Σάβιος, τυπωμένο μετὰ ἐρυθρὰ μελάνη. Ἀδημοσίευτο 📖 ΣΥΛ: ΒΚΣ.

**68 Στέφανος Σάβιος: Θεοδώριτος, Ἐπίσκοπος Κύρου, Διάλογοι τρεῖς, Ρώμη, 1547.**

BIBL: *BMSTCI*, 667. Ascarelli, *Le Cinquecentine Romane*, 283. Layton III, 416 📖 ΤΣ: Ἀδημοσίευτο 📖 ΣΥΛ: ABB \* ΓΒ.



73

**69 Ἰωάννης, Ἀντώνιος καὶ Ἀδελφοὶ Σάβιοι: Ἐπίκτητος, Συμπλίκιου, Ἐξήγησις εἰς τὸ τοῦ Ἐπικτήτου ἐγχειρίδιον, Βενετία, 1528.**

BIBL: Hoffmann II, 11-12. Brunet II, 1011. *BMSTCI*, 235. Finazzi, 33 (58). Layton III, 411 📖 ΤΣ: Kristeller, 109 (278). Essling III, 176 (2193). Zappella II, 226. Layton III, 408 (εικ. 206) 📖 ΣΥΛ: ΓΒ \* ΕΒΕ.





69



70



71

**70** Ἰωάννης, Ἀντώνιος καὶ Ἀδελφοὶ Σάβιοι: *Δαμασκηνὸς ὁ Στουδίτης, Θησαυρὸς*, Βενετία, 1562.

BIBL: Λαδᾶς - Χατζηδημὸς I, 50 (54). *Θησαυρὸς Δαμασκηνοῦ τοῦ ὑποδιακόνου καὶ Στουδίτου τοῦ Θεσσαλονικέως*, ἐπιμ. Ε. Δελεδήμος, Θεσσαλονίκη, 1971. Stoyanov (42). ΠΑΠ I, 137 (1849). Layton III, 166-167 🍷. ΤΣ: Essling I, II/2, 450 (1175). Vaccaro, 312 (εἰκ. 417). *Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας*. Layton III, 117 (εἰκ. 106) 🍷. ΣΥΛ: ΒΚΣ.

**71-72** Σχόλ.: Οἱ ἐκδόσεις ποὺ ἐπιμελήθηκαν οἱ Σάβιοι γιὰ λογαριασμὸ τῶν Ζαννέτι καὶ Sessa, ἰδιαίτερα οἱ λειτουργικὲς καὶ θεολογικὲς, σπανίζουν ἢ ἔχουν διασωθεῖ σὲ μοναδικὰ ἀντίτυπα, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα μάλιστα ἀκέφαλα ἢ κολοβά. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ παραθέτω ἐδῶ καὶ δύο παραλλαγές τοῦ σήματος τῶν Σάβιων ποὺ χρησιμοποιήθηκαν σὲ λατινικὲς ἐκδόσεις, ὅπως: A. Achillinus, *De humani corporis anatomia*, Βενετία, 1521, καθὼς δὲν ἀποκλείεται νὰ κοσμοῦσαν καὶ ἑλληνικὲς ἐκτυπώσεις τους. Βλ. Bigmor & Wyman II, 283 καὶ Kristeller, 109 (276-277).



72

**73** Giovanni Marci Salvioni, *apud Petrum de Nicolinis de Sabio: Ἐμμανουὴλ Χρυσολωρᾶς, Ἐρωτήματα*, Βενετία, 1548.

BIBL: BH I/3, 448-449 (439). ΠΑΠ I, 127 (1708) 🍷. ΤΣ: Ἀδημοσίευτο 🍷. ΣΥΛ: ΓΒ.



Εἰκ.2. Δαμασκηνὸς ὁ Στουδίτης, Βιβλίον Ὀνομαζόμενον Θησαυρός, Βενετία, Ἰωάννης Ἀντώνιος καὶ Ἀδελφοὶ Σάβιοι, 1562.

## MELCHIORE Sessa

**74 Melchiore Sessa:** Κωνσταντῖνος Λάσκαρης, Ἐπιτομὴ τῶν ὀκτῶ τοῦ λόγου μερῶν, Βενετία, 1521.

**Τυπ. Σῆμα:** Τὸ σῆμα τῶν Sessa, τὸ ὁποῖο χαρακτήριζε καὶ τὸ βιβλιοπωλικό τους κατάστημα, παριστάνει γάτα ποὺ κρατᾷ στὸ στόμα της ποντίκι. Ἡ σύνθεση ἐγγράφεται σὲ κύκλο καὶ στὸ ἐπάνω τμήμα της χαραχθῆκε στέμμα μὲ τὰ ἀρχικά τοῦ ὀνοματεπώνυμου κάθε μέλους τῆς οἰκογένειας τῶν Sessa ἐκατέρωθεν. Τὸ σῆμα πρωτοχρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὸν ἰδρυτὴ τοῦ οἴκου Giovanni Battista Sessa τὸ 1501 (Kristeller 289) καὶ ἐμφανίζεται μὲ πολλὰ σχεδιαστικὰ παραλλαγές, ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὸ κόσμημα ποὺ περιβάλλει τὴν κυρίως σύνθεση, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν στάση τῆς γάτας.

BIBA: Σάθας, 50. BH I/3, 271-272 (239). Μοσχονᾶς, Κατάλογοι τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης, 249. BMSTCI, 370. Adams, L 232. Graesse IV, 113. Panzer VIII, 1052. Nicolardi, 64-65 (35). ΠΑΠ I, 253 (3432). 🍷 ΤΣ: Kristeller, 117 (298). Ascarelli, 161 (78). Essling III, 168 (1396). Zappella II, 598. Nicolardi, πίν. XXVI (298 VI) 🍷 ΣΥΛ: ΓΒ \* EBE \* MBAO.



74



75

**75 Melchiore Sessa:** *Dictionarium Graecum*, Βενετία, 1525.

BIBA: BMSTCI, 214. Panzer VIII, 1282. Nicolardi, 81 (62) 🍷 ΤΣ: Kristeller, 117 (299). Ascarelli, 168 (79). Essling III, 169 (41). Zappella II, 597. Barberi II, 132, 148. 🍷 ΣΥΛ: ΒΚΣ.

**76-77 Melchiore Sessa:** Ἀριστοφάνης, *Κωμῳδίαι*, Βενετία, 1538.

BIBA: Adams, A 1709. Hoffmann I, 252. BMSTCI, 42. *Le Edizioni Italiane del XVI secolo*, I, 214 🍷 ΤΣ: Essling III, 169 (2040) 🍷 ΣΥΛ: ΒΚΣ.



76



80



77

78 Melchiore Sessa: Κωνσταντῖνος Λάσκαρης, Ἐπιτομὴ τῶν ὀκτῶ τοῦ λόγου μερῶν, Βενετία, 1539.

BIBL: ΠΑΠ I, 254 (3435). ΠΑΠ II, 28 (\*77). Layton III, 451. 🍷 ΤΣ: Vaccaro, 346 (ειχ. 474). Zappella II, 592 🍷 ΣΥΛ: ΓΒ \* ΜΒΑΟ.

79 Melchiore Sessa: Ἀμμώνιος Ἑρμείου, Ὑπόμνημα εἰς τὰς πέντε φωνὰς Πορφυρίου, Βενετία, 1545.

BIBL: Hoffmann I, 127. Adams, A 985. *BMSTCI*, 48. *Le Edizioni Italiane del XVI secolo*, 118. Layton III, 452 🍷 ΤΣ: *AEBBE*, 173 (208) 🍷 ΣΥΛ: ΒΚΣ.

80 Melchiore Sessa: Ὅμηρος, Ἰλιάς, Βενετία, 1547.

BIBL: Hoffmann II, 316. Brunet III, 271. *BMSTCI*, 330. Adams, H 753. Layton III, 453 🍷 ΤΣ: Vaccaro, 347 (ειχ. 475). Zappella II, 589 🍷 ΣΥΛ: ΙΒΣΛ.



78



79



ΠΕΤΡΟΣ & ΒΙΚΤΩΡ ΡΑΒΑΝΙ  
ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΙΣΚΟ

81 Βίκτωρ Ραβάνι: Ἐμμανουήλ Χρυσολωρᾶς, Ἐρωτήματα, Βενετία, 1531.

Τυπ. Σῆμα: Τὸ τυπογραφικὸ σῆμα τῶν Ραβάνι πρωτοχρησιμοποιήθηκε τὸ 1525 καὶ μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ἰδρυτῆ τοῦ οἴκου Πέτρου Ραβάνι ἀπὸ τὸν γιὸ καὶ κληρονόμο του Βίκτορα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς συνεχιστὲς τῆς ἐκδοτικῆς δραστηριότητάς του. Ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ σὲ ἑλληνικὴ ἔκδοση τὸ 1531 καὶ ἀπεικονίζει ἐστεμμένη σειρήνα (γοργόνα) μὲ δύο οὐρὲς τὶς ὁποῖες κρατᾷ ἢ πλέκονται σὲ κάθε τῆς χέρι. Οἱ παραλλαγές ποὺ ἐμφανίζονται στὸν σχεδιασμὸ τῆς σειρήνας ἀφοροῦν στὴ στάση τῆς καὶ στὸν διάκοσμο ποὺ τὴν περιβάλλει.



81



82

Ὁ Ἰωάννης Βαρίσκο, ποὺ ἄρχισε νὰ συνεργάζεται μὲ τὴν οἰκογένεια Ραβάνι ἀπὸ τὸ 1531, οἰκειοποιήθηκε τὸ τυπογραφικὸ τους σῆμα –περιβάλλοντάς το ὅμως μὲ διαφορετικὴ κορνίζα–, δὲν τὸ χρησιμοποίησε ὥστόσο παρὰ τὸ 1558 στὴν ἔκδοση τοῦ Ἰσοκράτη (*Πρὸς Δημόνικον Παραίνεσις*). Παράλληλα ὁ Βαρίσκο πλαισίωσε τὸ «κλασικὸ» σῆμα τοῦ Βίκτορα Ραβάνι μὲ τὶς ρήσεις: *Τῆς σοφίας πέρασον θαρσαλέως πελάγη. Οὐ βλέπτει, αὐτὰρ τοὺς ναυτίλλοντας ἐγείρει σειρὴν ἡμετέρης εὐστομος ἐν σελίσιν τῶ καὶ ἄνευ δεσμῶν, καὶ πάσης κηροῦ ἀλοιφῆς.* Ὁ Ἰωάννης Βαρίσκο τύπωσε βιβλία, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Βενετία, καὶ στὴ Ρώμη, ἐνῶ στὴν πινακίδα μὲ τὴ γοργόνα ποὺ εἶχε ἀναρτήσει ἔξω ἀπὸ τὸ ἐργαστήρι του προσέθεσε ἀπὸ τὸ 1558 καὶ τὴ ρήση: *Θεοῦ διδόντος, οὐδὲν ἰσχύει φθόνος: καὶ μὴ διδόντος οὐδὲν ἰσχύει πόνος* (Vaccaro, εἰκ. 364).

BIBL: BH I/1, 337 (318). ΠΑΠ I, 125 (1690). Layton III, 444 🍷 ΤΣ: Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας. Zappella II, 1088. Layton III, 442 (εἰκ. 216) 🍷 ΣΥΛ: ΓΒ \* EBE.



**82 Βίκτωρ Ραβάνι:** Ἐμμανουήλ Χρυσολωρᾶς, *Ἐρωτήματα*, Βενετία, 1540.

BIBA: *BH* I/3, 392-393 (398). *BMSTCI*, 172. Layton III, 445. ΠΑΠ I, 126 (1699) 📖 ΤΣ: *AEBBE*, 138 (158) 📖 ΣΥΛ: ΓΒ.

**83 Βίκτωρ Ραβάνι:** Ἐμμανουήλ Χρυσολωρᾶς, *Ἐρωτήματα*, Βενετία, 1545.

BIBA: Λαδᾶς - Χατζηδῆμος I, 25 (30). Σκλαβενίτης, «Προσθήκες στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία», 131-132 (2). ΠΑΠ I, 126 (1704) 📖 ΤΣ: Λαδᾶς - Χατζηδῆμος I, 25. Zappella II, 1089. Layton III, 443 (εἰκ. 217) 📖 ΣΥΛ: ΕΒΕ.

**84-85 *Ex Sirenis Officina*:** Battista Guarini, *Erotemata*, Βενετία, 1550.

BIBA: *BH* I/3, 459 (508). ΠΑΠ I, 127 (1712). Layton III, 446 📖 ΤΣ: Zappella II, 1099, χωρὶς νὰ πλαισιώνεται ἀπὸ τὸ ἀπόφθεγμα. Layton III, 444 (εἰκ. 218) 📖 ΣΥΛ: ΓΒ.



83



84

**86 [Ἰωάννης Βαρίσκο]:** Ἰσοκράτης, *Orationes Tres*, Φραγκίσκος Ραμπαζέτος, Βενετία, 1567.

BIBA: Hoffmann II, 476. *BMSTCI*, 342 📖 ΤΣ: Ἀδημοσίευτο 📖 ΣΥΛ: ΙΒΣΛ.

**87-88 Ἰωάννης Βαρίσκο:** Ἰσοκράτης, *Πρὸς Δημόνικον*, Βενετία, 1567.

BIBA: Hoffmann II, 476. *BMSTCI*, 342 📖 ΤΣ: Vaccaro, 364 (εἰκ. 402). Zappella II, 1095, 1099 📖 ΣΥΛ: ΒΚΣ.

Ο Δούκας, ο οποίος είναι ο βασιλιάς της Γαλιτίας

Ο Δούκας, ο οποίος είναι ο βασιλιάς της Γαλιτίας



Ο Δούκας, ο οποίος είναι ο βασιλιάς της Γαλιτίας

Ο Δούκας, ο οποίος είναι ο βασιλιάς της Γαλιτίας

85

Ο Δούκας, ο οποίος είναι ο βασιλιάς της Γαλιτίας

Ο Δούκας, ο οποίος είναι ο βασιλιάς της Γαλιτίας



Ο Δούκας, ο οποίος είναι ο βασιλιάς της Γαλιτίας

Ο Δούκας, ο οποίος είναι ο βασιλιάς της Γαλιτίας

86



87

Ο Δούκας, ο οποίος είναι ο βασιλιάς της Γαλιτίας

Ο Δούκας, ο οποίος είναι ο βασιλιάς της Γαλιτίας



Ο Δούκας, ο οποίος είναι ο βασιλιάς της Γαλιτίας

Ο Δούκας, ο οποίος είναι ο βασιλιάς της Γαλιτίας

88

## ΟΙΚΟΣ ZANNETTI

### 89 Βαρθολομαῖος Ζαννέτι: Ἰωάννης Γραμματικός, *Κατὰ Πρόκλου περὶ αἰδιότητος τοῦ κόσμου*, Βενετία, 1535.

**Τυπ. Σῆμα:** Τὸ σῆμα τοῦ Βαρθολομαίου Ζαννέτι ἐγγράφεται σὲ ὀρθογώνιο πλαίσιο καὶ ἀπεικονίζει γυμνὸ παιδὶ πού κρατᾶ κλάδο ἐλαίας καὶ στηρίζεται σὲ κορμὸ δένδρου. Τῇ σύνθεσιν πλαισιώνουν, κατὰ περίπτωσιν, οἱ ῥήσεις: Οὐ μετὰ πολὺ σὺν θεῷ ἀνὴρ ἐσόμενος. Ἀρχὴ τὸ ἥμισυ παντός.

Τὸ σῆμα τοῦ Χριστόφορου Ζαννέτι συνθέτουν τρία δόρατα γύρω ἀπὸ τὰ ὁποῖα περιπλέκεται κορδέλα καὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀπὸ τῆς σύνθεσιν χαράσσονται ἐνίοτε τὰ ἀρχικά C.Z. Μία ἀναγεννησιακοῦ χαρακτήρα κορνίζα περιβάλλει τὸ κεντρικὸ μοτίβο τοῦ σήματος.



90



91

Τὸ τυπογραφικὸ σῆμα τοῦ Φραγκίσκου Ζαννέτι δὲν διαφέρει πολὺ ἀπὸ αὐτὸ τοῦ Χριστόφορου, παρὰ μόνον στὸ ὅτι ἡ κεντρικὴ σύνθεσιν περιβάλλεται ἀπὸ διαφορετικὴ κορνίζα, τὰ ἀρχικά τοῦ ὀνόματός του δὲν πλαισιώνουν τὸ σῆμα, ἐνῶ στὴν κορυφὴ τοῦ σχεδιαγράμματος ὑπάρχει τὸ ἔμβλημα τῆς *Compagnia di Gesù*.

BIBA: Hoffmann II, 440. E. Martini, «Chi era il copista Camillo Veneto?», *La Bibliofilia* 15 (1913), 41-45. Δρούλια, 53 (82). Layton III, 516 🍷 ΤΣ: Zappella II, 987 🍷 ΣΥΛ: ΒΚΣ.

### 90 Βαρθολομαῖος Ζαννέτι: Ὁρολόγιον, Βενετία, 1535.

BIBA: Σάθας, 142. BH I/1, 226 (94). Layton II, 138-142. ΠΑΠ I, 207 (2788) 🍷 ΤΣ: Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας. Zappella II, 988 🍷 ΣΥΛ: ΓΒ.

1877 JPP



Of person

with a large

89

1877 JPP



Of person

with a large

1877 JPP

92

**91 Βαρθολομαῖος Ζαννέτι:** Ἰωάννης Στοβαῖος, *Ἐκλογαί*, Βενετία, 1535.

BIBL: Hoffmann III, 415. Adams, S, 1870. Brunet V, 545 *BMSTCI*, 360. Layton III, 518 🍷 ΤΣ: Zappella II, 988. Layton III, 516 (εἰκ. 243) 🍷 ΣΥΛ: ΒΚΣ.

**92 Βαρθολομαῖος Ζαννέτι:** Ἰωαννίκιος Καρτάνος, *Παλαιὰ καὶ Νέα Διαθήκη*, Βενετία, 1536.

BIBL: Σάθας, 149-150. *BH I/1*, 226-233 (95). Κακουλίδη-Πάνου (εἰκ. 1). Layton II, 138-139. ΠΑΠ I, 224 (3036). Eideneier, 106, 108, 110 🍷 ΤΣ: Vaccaro, 372 (εἰκ. 516). Layton III, 516 (εἰκ. 243), τὸ σῆμα δὲν πλαισιώνεται μὲ τὴ ρήση. Zappella II (988). Eideneier, 110. Κακουλίδη-Πάνου, 33-44 (εἰκ. 5) 🍷 ΣΥΛ: ΒΚΣ \* ΕΒΕ.



94



95

**93 Βαρθολομαῖος Ζαννέτι:** Ἀλέξανδρος Ἀφροδισιεύς, *Φυσικά. Περὶ Τύχης*, Βενετία, 1536.

BIBL: Hoffmann I, 114. Adams, A, 677. *BMSTCI*, 17. Brunet I, 161. Layton III, 518 🍷 ΤΣ: Zappella II, 987. Layton III, 517 (εἰκ. 244), μὲ διαφορὸς ὡς πρὸς τὴ ρήση. Staikos, *Greek Philosophical Editions*, 9 🍷 ΣΥΛ: ΒΚΣ.

**94 Χριστόφορος Ζαννέτι:** Δαμασκηνὸς ὁ Στουδίτης, *Θησαυρός*, Βενετία, 1562.

BIBL: Λαδᾶς - Χατζηδημιος I, 50 (54). ΠΑΠ I, 137(1849) 🍷 ΤΣ: Πολέμη, 30 (9). Λαδᾶς - Χατζηδημιος I, 46 🍷 ΣΥΛ: ΒΚΣ.



1775



1775

1775

93



97

**95 Χριστόφορος Ζαννέτι: Ἀντώνιος Ἀχέλης, Πολιορκία τῆς Μάλτας, Βενετία, 1571.**

BIBL: BH I/4, 173-176 (683). Κ.Δ. Μέρτζιος, «Ὁκτὼ ἄδεια διὰ τὴν ἐκτύπωσιν βιβλίων ἐν Βενετία (1559-1572)», Ἀθηνᾶ 69 (1966-1967), 174, 179-180. ΠΑΠ I, 3 (9) 📖. ΤΣ: Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας. Layton III, 525 (εἰκ. 247) 📖. ΣΥΛ: EBE.

**96 Χριστόφορος Ζαννέτι: Βιβλίον Μαΐου μηνός, Βενετία, 1588.**

BIBL: Π. Λάμπρου, Κατάλογος Β' σπανίων βιβλίων τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, πωλουμένων ἐν Ἀθήναις παρὰ..., Ἀθήνα 1864, 5. BH I/2, 50-51 (177). ΠΑΠ I, 296 (3977) 📖. ΤΣ: Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας. Λαδᾶς - Χατζηδῆμος I, 46. Layton III, 525 (εἰκ. 248) 📖. ΣΥΛ: ΓΒ \* EBE \* ΜΔΑΟ.



99

**97 Φραγκίσκος Ζαννέτι: Κανόνες καὶ Δόγματα, Ρώμη, 1583.**

BIBL: Βρετὸς I, 9-10. Σάθας, 160. BH I/2, 33-40 (168). AEBBE II, 232. ΠΑΠ I, 223 (3021). 📖. ΤΣ: Ἡλιοῦ I, 129. AEBBE II, 118 (454). Χαρακτικὸ μὲ τὸ οἰκόσημο τοῦ πάπα Γρηγορίου ΙΓ'. 📖. ΣΥΛ: ΓΒ.

**98-99 Φραγκίσκος Ζαννέτι: Ματθαῖος Δεβαρῆς, De Graecae Particulis, Ρώμη, 1588.**

BIBL: Σάθας, 159. BH I/2, 52-60 (179). Μοσχονᾶς, Κατάλογοι τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης, 257-258. ΠΑΠ I, 142 (1915) 📖. ΤΣ: Παραλλαγή: Vaccaro, 206 (εἰκ. 236). Zappella II, 434 📖. ΣΥΛ: ΒΚΣ \* ΓΒ \* EBE.





96



101



100

100 Ζαχαρίας Σκορδύλης: Νικήτας ὁ Φιλόσοφος, Ἑρμηνεία εἰς τὰ κατάστιχα Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, Βενετία, Φραγκίσκος Ζαννέτι, 1563.

BIBL: BH I/1, 314-318 (140). Finazzi, 51 (92). ΠΑΠ I, 328 (4408). ΠΑΠ II, 66 (\*218). Layton III, 241 (202) 🍷 ΤΣ: BH I/1, 315. Layton III, 95 (εἰκ. 89) 🍷 ΣΥΛ: ΓΒ \* ΔΒΚ.

101 Χριστόφορος Ζαννέτι: Ἐμμανουὴλ Γλυζούνης, Λογαριαστική, Βενετία, 1599.

BIBL: BH I/2, 120-124 (219). ΠΑΠ I, 186 (2484). Layton III, 211, 542 🍷 ΤΣ: Ἡλιοῦ I, 55. Layton III, 210 (εἰκ. 166), 542 (εἰκ. 257) 🍷 ΣΥΛ: ΒΒΟ.

102 *Apud Bartholomaeum Zannettum*: Κωνσταντῖνος Λάσκαρης, Ἐπιτομὴ τῶν ὀκτῶ τοῦ λόγου μερῶν, Ρώμη, 1608.

BIBL: BH II/1, 58 (40). ΠΑΠ I, 254 (3445) 🍷 ΤΣ: Ἀδημοσίευτο 🍷 ΣΥΛ: ΓΒ.



98



102

103 **Ἰωάννης Φάρρι καὶ ἀδελφοί:** Nicolaus Leonicus Thomaeus, *Conversi in latinum, atque explanatio... Aristotelis de partibus animalium*, Βενετία, 1540.

**Τυπ. Σήμα:** Τρία τυπογραφικά σήματα κοσμοῦν τὶς ἐλληνικὲς ἐκδόσεις τοῦ Ἰωάννη Φάρρι. Τὸ πρῶτο ἀπεικονίζει τριπρόσωπη μορφή ἐστεμμένου γενειοφόρου περιβαλλόμενη ἀπὸ κορνίζα-οικόσημο, τὸ ὁποῖο περικλείεται σὲ ὀρθογώνιο πλαίσιο. Συχνὰ τὰ ἀρχικὰ I καὶ F εἶναι χαραγμένα ἐκατέρωθεν τῆς μορφῆς καὶ ἀπὸ τὸ 1542 τὸ σήμα ἀπαντᾷ πλασιωμένο ἀπὸ τὶς ρήσεις: *Concordia parvae res crescunt* *Τῇ ὁμοιοῖα τὰ μικρὰ αὐξάνονται*. Τὸ δεῦτερο ἐκδοτικὸ σήμα ἀντιπροσωπεύει ἐστεμμένη σαλαμάνδρα μέσα στὶς φλόγες, σύνθεση ποὺ συμπληρώνεται ἐνίοτε ἀπὸ τὶς ρήσεις: *Sopra ogni uso mortal* *M'è dato albergo*.



103



105

Τέλος, τὸ τρίτο σήμα ἀπεικονίζει ἰπτάμενο περιστέρι ποὺ μεταφέρει μὲ τὸ ράμφος τοῦ κλάδο ἐλαίας καὶ μὲ τὰ νύχια τοῦ κρατᾷ ταινία, στὴν ὁποία εἶναι χαραγμένες οἱ λέξεις: *PACEM MECUM PORTO*.

BIBΛ: *BH* I/3, 389 (393). *BMSTCI*, 375. E. F. Cranz, *A Bibliography of Aristotle Editions, 1501-1600*, Baden-Baden, 1971, 35. ΠΑΠ I, 57 (738) ΤΣ: Zappella II, 1019 ΣΥΛ: ΒΚΣ.

104 **Ἰωάννης Φάρρι:** *Αἴσωπος, Μῦθοι*, Βενετία, 1542.

BIBΛ: *BMSTCI*, 8. Adams, A 285. *Le Edizioni Italiane I* (337) ΤΣ: Vaccaro, 274 (ειχ. 347) ΣΥΛ: ΒΚΣ.

105-106 *Ex Officina Farrea*: Θεόκριτος, *Ειδύλλια*, Βενετία, 1543.

BIBA: BH I/3, 420 (444). Finazzi, 43 (77). Δρούλια, 59-60 (98). ΠΑΠ I, 420 (5582) ♡ ΤΣ: Πολέμη, 28 (5). *Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας*. Vaccaro, 232 (εἰκ. 261). Zappella II, 1183 ♡ ΣΥΛ: ΒΚΣ.

107 *Ex Officina Farrea*: Ἐμμανουὴλ Χρυσολωρᾶς, *Ἐρωτήματα*, Βενετία, 1544.

BIBA: BH I/3, 422 (447). Παντελεήμων Λαυριώτης, «Κατάλογος ἀρχετύπων», 170. ΠΑΠ I, 126 (1703) ♡ ΤΣ: Zappella II, 356 ♡ ΣΥΛ: ΓΒ \* ΜΜΛΑΟ.



104





106





107

**108 Antonio Blado:** Εὐστάθιος, Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, *Παρεκβολαὶ εἰς Ὅμηρου Ἰλιάδα*, τόμος 1, Ρώμη, 1542.

**Τυπ. Σῆμα:** Τὸ τυπογραφικὸ σῆμα τοῦ Antonio Blado ἀπεικονίζει ἐστεμμένο ἀετὸ μὲ ἀνοιχτὲς τὶς φτεροῦγες, πὸν μὲ τὰ νύχια του κρατᾷ λευκὸ λάβαρο. Στὴ βάση τῆς σύνθεσης διακρίνεται μιὰ πόλη καὶ στὸ βάθος βουνά, πιθανότατα ἡ γενέτειρα τοῦ Blado, ἡ Asola. Ἀριστερὰ τῆς σύνθεσης εἶναι χαραγμένα τὰ ἀρχικά του: A. B. Ἐνα δεῦτερο σῆμα πὸν χαρακτηρίζει τὶς ἐλληνικὲς ἐκδόσεις τοῦ Blado ἔχει ὡς κεντρικὸ θέμα τοῦ γυμνοῦ ἀνδρα πὸν φορᾷ καπέλο καὶ κρατᾷ στὸ ἀριστερὸ χέρι μπουκέτο μὲ ἄνθη, ἐνῶ μὲ τὸ δεξιὸ τροφοδοτεῖ πυρὰ σὲ βωμό. Γύρω ἀπὸ τὸ ὀρθογώνιο σχῆμα πὸν περιβάλλει τὴ σύνθεση εἶναι χαραγμένη ἡ ρῆσις: BONUS EVENTUS ΑΓΑΘΟΣ ΔΑΙΜΩΝ.

BIBL: Βρετὸς II, 27 (40). *BH* I/1, 237-238 (101). *BMSTCI*, 240. Δρούλια, 58 (94). Stoyanov, 23 (23). ΠΑΠ I, 170 (2285)  ΤΣ: Ascarelli, 67 (22). *Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας*. Zappella II, 128  ΣΥΛ: BBE \* BKΣ \* ΓΒ \* ΕΒΕ \* ΜΔΑΟ \* ΜΜΛΑΟ.

**109 Antonio Blado:** Κλαύδιος Αἰλιανός, *Ποικίλη Ἱστορία (Varia Historia)*, Ρώμη, 1545.

BIBL: *BMSTCI*, 7. Adams, A 221. Hoffmann I, 11. Brunet I, 62. Ascarelli, *Le Cinquecentine Romane*, 2  ΤΣ: Vaccaro, 174 (εἰκ. 192). Zappella II, 671  ΣΥΛ: BBE \* BMM \* ΓΒ.



108



109

**110 Ροβέρτος Στέφανος:** Εὐσέβιος Παμφίλου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, Παρίσι, 1544.

**Τυπ. Σῆμα:** Τὸ στερεότυπο τυπογραφικὸ σῆμα τῶν Στεφάνων ἀπεικονίζει δένδρο ἐλιᾶς κάτω ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἓνας ἄνδρας μὲ προτεταμένο τὸ χέρι του ὑποδεικνύει τὸ γνωμικόν: NOLI ALTUM SAPERE. Ἡ ρήση εἶναι χαραγμένη ἄλλοτε δίπλα στὸν κορμὸ τοῦ δένδρου καὶ ἄλλοτε σὲ ταινία περιπλεγμένη στὰ κλαδιά του. Τὸ τυπογραφικὸ σῆμα χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν Στεφάνων, τόσο στὸ Παρίσι ὅσο καὶ στὴ Γενεύη. Ὁ Ροβέρτος Στέφανος ὅμως, μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ βασιλικοῦ τυπογράφου –κυρίως ἀπὸ τότε ποὺ χρησιμοποίησε ὡς πρότυπο τὴν καλλιγραφικὴ γραφὴ τοῦ Ἅγγελου Βεργίκιου (1544), ὅπως καὶ τὰ πρωτογράμματα καὶ τὰ ἐπίτιτρα ποὺ κοσμοῦν τὰ χειρόγραφα του–, γιὰ τὶς ἐκδόσεις τοῦ βασιλικοῦ τυπογραφείου καθιέρωσε ἄλλο σῆμα: ἓνα βέλος γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖο περιπλέκονται φίδι καὶ κλαδί ἐλιᾶς ἢ δάφνης. Στὴ βάση τῆς σύνθεσης εἶναι χαραγμένη ἡ φράση: Βασιλεῖ τ' ἀγαθῶ κρατερῶ τ' αἰχμητῆ.

BIBL: Renouard, *Annales de l'imprimerie des Estiennes*, 59 (11). Armstrong, 52-54. Mortimer, *Harvard College Library*, I, 219. *Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας*. Schreiber, 76-79 (77) 🍷. ΤΣ: Silvestre II, 597 (1026). Schreiber, 263 (132) 🍷. ΣΥΛ: BBE \* BKΣ \* ΓΒ.

**111 Ροβέρτος Στέφανος:** Μανουὴλ Μοσχόπουλος, *Περὶ σχεδῶν (De ratione examinandae)*, Παρίσι, 1545.

BIBL: Renouard, *Annales de l'imprimerie des Estiennes*, 64 (11). Hoffmann II, 602. Schreiber, 82 (86) 🍷. ΤΣ: Silvestre II, 81 (161). Schreiber, 263 (132) 🍷. ΣΥΛ: ΓΒ.

**112-113 Ροβέρτος Στέφανος:** *Καينὴ Διαθήκη*, Παρίσι, 1546.

BIBL: Renouard, *Annales de l'imprimerie des Estiennes*, 65 (2). Armstrong, 136. *Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας*. Mortimer, *Harvard College Library*, I, 74. Schreiber, 85-86 (90). Darlow - Moule, 4616. *Θησαυροὶ τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης*, 162 (143) 🍷. ΤΣ: Silvestre II, 339 (619). Renouard, *Les marques typographiques*, 89 (296). Schreiber, 263 (133), 254 (8) 🍷. ΣΥΛ: BKΣ.

**114 *Ex officina Roberti Stefani: Alphabetum Graecum***, Παρίσι, 1550.

BIBL: H. Omont, «Alphabets Grecs & hébreux publiés à Paris au XVIe siècle», *Bulletin de la Société de l'histoire de Paris et de l'Ile-de-France*, Paris 1885, 9 (10). Layton I, 99-100 (19). ΠΑΠ I, 252 (3413) 🍷. ΤΣ: Renouard, *Les marques typographiques*, 89 (299). Schreiber, 255 (11) 🍷. ΣΥΛ: BKΣ.





Βασίλει' ἀγαθῶν κερταρῶν τ' αἰχμητῶν.

111



Βασίλει' ἀγαθῶν κερταρῶν τ' αἰχμητῶν.

112



Βασίλει' ἀγαθῶν κερταρῶν τ' αἰχμητῶν.

110



115 Ἑρρίκος Στέφανος: Ἐθναγόρας, Ἀπολογία περὶ Χριστιανῶν (*Apologia pro Christianis*), [Γενεύη], 1557.

BIBL: Renouard, *Annales de l'imprimerie des Estiennes*, 115 (1). Hoffmann I, 399. Moeckli, 30. Schreiber, 131 (140) 🍷. ΤΣ: Renouard, *Les marques typographiques*, 89 (294). Schreiber, 255 (15) 🍷. ΣΥΛ: ΙΒΣΛ.

116 Ἑρρίκος Στέφανος: Μάξιμος Πλανούδης, Ἀνθολογία διαφόρων ἐπιγραμμάτων [Γενεύη], 1566.

BIBL: Renouard, *Annales de l'imprimerie des Estiennes*, 126 (4). Moeckli, 62. Hoffmann I, 169. J. Hutton, *The Greek Anthology in France and in the Latin Writers of the Netherlands to the year 1800*, Ithaca, 1946, 128-133. Schreiber, 142-143 (159). Manoussakas - Staikos, *L'activité éditoriale*, 186-187. Reverdin, 31, 38 (II/5) 🍷. ΤΣ: Renouard, *Les marques typographiques*, 91 (302). Schreiber, 259 (25) 🍷. ΣΥΛ: ΒΚΣ.



113



114

117 Ἑρρίκος Στέφανος: *Poetae Graeci Principes Heroici Carminis* [Γενεύη], 1566.

BIBL: Renouard, *Annales de l'imprimerie des Estiennes*, 126 (5). Moeckli, 65. Brunet IV, 757. Hoffmann III, 233-234. Schreiber, 143-145 (160) 🍷. ΤΣ: Schreiber, 254 (9) 🍷. ΣΥΛ: ΒΚΣ.

118 Ἑρρίκος Στέφανος: *Ποίησις Φιλόσοφος* [Γενεύη], 1573.

BIBL: Renouard, *Annales de l'imprimerie des Estiennes*, 140 (8). Moeckli, 79. J. Bernays, *Joseph Justus Scaliger*, Berlin 1855 (ἐπανέκδ. Onsabrüch 1965), 276. Schreiber, 161 (187) 🍷. ΤΣ: Schreiber, 256 (17) 🍷. ΣΥΛ: ΓΒ.

119 Ἑρρίκος Στέφανος: Διονύσιος Περιηγητής, *Περιήγησις τῆς οἰκουμένης* [Γενεύη], 1577.



120

BIBA: Renouard, *Annales de l'imprimerie des Estiennes*, 145 (5). Moeckli, 89. Hoffmann I, 592. Schreiber, 167 (200). Reverdin, 52-53 🍷. ΤΣ: Schreiber, 256 (18) 🍷. ΣΥΛ: ΒΚΣ.

## 120 Ἑρρίκος Στέφανος: Πλάτων, Ἐπαντα [Γενεύη], 1578.

BIBA: Renouard, *Annales de l'imprimerie des Estiennes*, 145-146 (1). Moeckli, 93. Hoffmann III, 119-121. Schreiber, 167-170 (201). Manoussakas - Staikos, *L'activité éditoriale*, 194-195. Reverdin, 48 (III/7). *Θησαυροὶ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης*, 190. *Homère chez Calvin*, 72-75 🍷. ΤΣ: Schreiber, 257 (19). Reverdin 73 (A 23) 🍷. ΣΥΛ: ΓΒ\* EBE.



116

## 121 Παῦλος Στέφανος: Πίνδαρος, Ὀλύμπια, Πύθια, Νέμεα, Ἴσθμια, Γενεύη, 1612.

BIBA: Renouard, *Annales de l'imprimerie des Estiennes*, 197 (22). Schreiber, 222 (276) 🍷. ΤΣ: Schreiber, 261 (32) 🍷. ΣΥΛ: EBE.

## 122 Ροβέρτος Στέφανος Γ': Μένανδρος καὶ Φιλιστίων, *Sententiae Comparatae*, Παρίσι, 1613.

BIBA: Renouard, *Annales de l'imprimerie des Estiennes*, 202 (6). Hoffmann II, 591. Schreiber, 225 (280) 🍷. ΤΣ: Schreiber, 260 (29) 🍷. ΣΥΛ: Βιβλιοθήκη τοῦ Fred Schreiber, Νέα Ὑόρκη.



117



118



121



122



115



119

123 Νικόλαος Σοφιανός: Ώρολόγιον, Βενετία, 1544/45.

**Τυπ. Σήμα:** Τὸ ἐκδοτικὸ-τυπογραφικὸ σήμα τοῦ Σοφιανοῦ ἀπαντᾷ μία καὶ μοναδική φορά στὸ Ώρολόγιον τοῦ 1544/45. Ἀπεικονίζει ἀνορθωμένο λέοντα ποὺ βαστάει μὲ τὰ δύο μπροστινά του πόδια σπαθί σὲ θέση μάχης καὶ περιβάλλεται ἀπὸ πλαίσιο-κορνίζα στὸ ὁποῖο περιπλέκονται συμμετρικὰ κλαδιὰ δάφνης ἢ ἐλιᾶς. Τὸ κόσμημα εἶναι ὅμοιο μὲ αὐτὸ ποὺ συμπληρώνει τὸ ἐκδοτικὸ σήμα τοῦ Δημήτριου Μαρμαρέτου στὸ *Εἰρημολόγιον* τοῦ 1549 (ἀρ. 124). Τὸ σήμα τοῦ Σοφιανοῦ χρησιμοποίησαν ἀργότερα αὐτούσιο δύο τυπογράφοι τῆς Πάδοβας, ὁ Giacomo Fabriano (1540-1556) καὶ ὁ Lorenzo Pasquati (1577)· βλ. Zapella II, 792 καὶ Vaccaro, 149 (εἰκ. 151).



123

BIBA: Βρετὸς I, 4-5 (11). BH I/1, 271 (115). ΠΑΠ I, 208 (2790). A. Tinto, «Nuovo contributo alla storia della tipografia greca a Roma nel secolo XVI: Nicolo Sofiano», *«Gutenberg Jahrbuch»* 1965, 171-175 καὶ τοῦ ἰδίου «The History of a Sixteenth-Century Greek Type», *The Library*, 5η σειρ. 25 (1970), 285-293. W. Pettas, «Nikolaos Sophianos and Greek Printing in Rome», *The Library*, 5η σειρ. 29 (1974) 206-213 καὶ Φανὴ Μαυροειδῆ, «Εἰδήσεις γιὰ ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα τῆς Ἰταλίας τὸν 16ο αἰώνα», *Δωδώνη* 4(1975) 237-241, 244, 247-251 🍷. ΤΣ: BH I/1, 271. *Τὸ Ἑλληνικὸ βιβλίον* (εἰκ. 214). *Θησαυροὶ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης*, 118 🍷. ΣΥΛ: EBE.



ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΡΜΑΡΕΤΟΣ  
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ & ΙΠΠΟΛΥΤΟΣ ΒΑΛΕΡΗΣ

124 Δημήτριος Μαρμαρέτος: *Είρομολόγιον*, Βενετία, 1549.

**Τυπ. Σήμα:** Τὸ ἐκδοτικὸ σήμα τοῦ Δημήτριου Μαρμαρέτου ἐνσωματώθηκε σὲ κορνίζα πανομοιότυπη μὲ ἐκείνη ποὺ περιέβαλε τὸ σήμα τοῦ Νικόλαου Σοφιανοῦ καὶ παριστάνει στήλη πάνω στὸ κιονόκρανο τῆς ὁποίας σχεδιάστηκε ἀετὸς μὲ ἀνοιχτὲς τὶς φτεροῦγες του. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀπὸ τὴ σύνθεση διακρίνονται τὰ ἀρχικὰ Δ καὶ Μ.

Δύο τυπογραφικά, ἢ μᾶλλον ἐκδοτικά, σήματα χαρακτηρίζουν τὶς ἐκδόσεις τῶν ἀδελφῶν Βασίλειου καὶ Ἰππόλυτου Βάλερη, τὰ ὁποῖα περιβάλλονται ἀπὸ τὴν ἴδια κορνίζα, ἀπὸ ὅπου ἀναδύονται φυτικὲς συνθέσεις: φτερά, κλαδιὰ δάφνης καὶ γιρλάντες μὲ φρούτα. Στὴ βάση τῆς ἰδιαίτερα περίτεχνης αὐτῆς κορνίζας εἶναι χαραγμένο τὸ ὄνομα ΒΑΛΕΡΙC. Τὰ σήματα αὐτὰ διαφέρουν ἐντούτοις ὅσον ἀφορᾷ τὴν κεντρικὴ σύνθεση. Αὐτὸ τοῦ Βασίλειου κοσμοῦν δύο ἀνορθωμένοι λέοντες ποὺ βαστοῦν μὲ τὰ μπροστινὰ πόδια στεφάνι, ἐνῶ τοῦ Ἰππόλυτου ἓνας ἀετὸς μὲ ἀνοιχτὲς τὶς φτεροῦγες κρατᾷ στὸ ράμφος του κλαδὶ ἐλιᾶς καὶ ἀναπαύεται στὴν κορυφὴ ἐνὸς δένδρου (ἀρ. 125).

BIBL: ΠΑΠ II, 42 (130α). Μαυροειδῆ, «Εἰδήσεις γιὰ ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα», 245, 251 🍷 ΤΣ: Layton III, 156 (εἰκ. 132) 🍷 ΣΥΛ: ΜΦΑΟ.



## 125 Βασίλειος Βάλερης: Τριώδιον, Βενετία, 1555.

BIBΛ: Μαυροειδή, «Ειδήσεις για έλληνικά τυπογραφεία», 247. ΠΑΠ I, 434 (5765\*). Μ.Σ. Κορδώσης, «Έλληνικά παλαιότυπα τῆς Μονῆς Παντοκράτορος τοῦ Ἁγίου Ὁρους», *Κληρονομιά* 11 (1979), 425  
📖 ΤΣ: Layton III, 496 (εἰκ. 235) 📖 ΣΥΛ: ΜΠΑΟ.



125



126 Ἰππόλυτος Βάλερης: *Βιβλίον Μαρτίου μηνός*, Ἰωάννης Ναθαναήλ, Βενετία, 1568.

ΒΙΒΛ: ΒΗ Ι/4, 138-139 (650). Δρούλια, 76-77 (132). ΠΑΠ Ι, 291 (3905) 🍷 ΤΣ: ΒΗ Ι/4, 139. *Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας*. Δρούλια, 79 (9). Λαδᾶς - Χατζηδημόσιος Ι, 52. Layton III, 491 (εικ. 233) 🍷 ΣΥΛ: ΜΜΛΑΟ \* ΜΠΑΟ \* ΠΒΑ.





126

ΑΝΔΡΕΑΣ & ΙΑΚΩΒΟΣ ΣΠΙΝΕΛΛΙ  
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΥΒΛΗΣ



127 Άνδρέας Σπινέλλι: *Στιχηρά Ψαλλόμενα*, Βενετία, 1548.

**Τυπ. Σήμα:** Οί Σπινέλλι χρησιμοποίησαν στις εκδόσεις τους δύο τυπογραφικά σήματα: ένα «στέμμα ιστορημένο», τὸ ὁποῖο χαρακτηρίζει τὸ κτήριο ὅπου ἦταν ἐγκατεστημένο τὸ ἐργαστήρι τους (ἔχων ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ αὐτοῦ διὰ σημεῖον, στέμμα ιστορημένον) καὶ ἓνα σύμπλεγμα γραμμάτων πὸν συντομογραφοῦν τὸ ὄνομα ANDREA SPINELLI. Τὸ σήμα αὐτὸ σφραγίζει καὶ πολλὲς ἐκδόσεις ἄλλων τυπογράφων, ὅπως τοῦ Zuan Tauroceni, τοῦ Domenico Poloni καὶ τοῦ Francesco Giuliani.



Τὸ ἐκδοτικὸ ἔμβλημα τοῦ Κούβλη, πὸν τυπώθηκε στὸν κολοφῶνα τῆς *Παρακλητικῆς* (1559/1560), ἀπεικονίζει στυλιζαρισμένο κλουβὶ πουλιῶν μὲ τροῦλο, τὸ ὁποῖο εἶναι σχεδιασμένο μέσα σὲ καλλιγράμμο διακοσμητικὸ πλαίσιο.

BIBL: BH I/3, 445 (484). Μ. Ι. Μανούσακας, «Προσθήκαι καὶ Συμπληρώσεις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βιβλιογραφία τοῦ Ἐ. Legrand», 44-46. Μ. Φώσκολος, «Συμπλήρωμα στὶς ἑλληνικὲς ἱστορικὲς βιβλιογραφίες (1523-1874)», Ὁ Ἑρανιστὴς 12 (1975), 32. Λαδᾶς - Χατζηδῆμος I, 32-34 (40). ΠΑΠ I, 293 (3939). ΠΑΠ II, 40-41 (\*128). Layton III, 479  ΤΣ: Λαδᾶς - Χατζηδῆμος I, 30. Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας. Layton III, 478 (εἰκ. 226)  ΣΥΛ: ΜΠΑΟ.



128 Άνδρέας Σπινέλλι: *Στιχηρά Ψαλλόμενα*, Βενετία, 1549.

BIBL: BH I/3, 451-452 (494). Δρούλια, 66-67 (113). ΠΑΠ I, 298 (4004). Layton III, 479  ΤΣ: Ἄδημοσίευτο  ΣΥΛ: ΓΒ \* ΜΖΑΟ \* ΜΜΛΑΟ.



129 Άνδρέας Σπινέλλι: *Παρακλητικὴ*, Βενετία, 1559/1560.

BIBL: BH I/1, 303-307 (137). Λαδᾶς - Χατζηδῆμος I, 46-47 (51). Δρούλια, 73-74 (127). ΠΑΠ I, 346 (4633). Layton III, 481  ΤΣ: Λαδᾶς - Χατζηδῆμος I, 47. Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας. Layton III, 72 (εἰκ. 65)  ΣΥΛ: ΒΚΣ.

130 Νικόλαος Κούβλης: *Παρακλητικὴ*, Βενετία, Ἄνδρέας Σπινέλλι, 1559-1560.

BIBL: BH I/1, 303-307 (137). Λαδᾶς - Χατζηδῆμος I, 46-47 (51). Δρούλια, 73-74 (127). ΠΑΠ I, 346 (4613).  ΤΣ: Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας. Layton III, 479 (εἰκ. 227)  ΣΥΛ: ΒΚΣ.

131 Άνδρέας Σπινέλλι: *Εὐαγγέλιον*, Βενετία, Βαλδισέρα Ἰουλιανός, 1711.

BIBL: ΠΑΠ I, 88 (1155). ΠΑΠ II, 193-194 (\*514)  ΤΣ: Ἄδημοσίευτο  ΣΥΛ: ΓΒ \* ΜΜΛΑΟ.



129



130



127



128



131

### 132 Ίάκωβος Λεογκίνι: *Εὐαγγέλιον*, Βενετία, 1560.

**Τυπ. Σῆμα:** Ὁ Λεογκίνι χρησιμοποίησε δύο τυπογραφικὰ σήματα στὶς ἑλληνικὲς ἐκδόσεις του, ἐνῶ κοσμεῖ ὅλα σχεδὸν τὰ λειτουργικὰ βιβλία ποὺ τύπωσε καὶ μὲ τὸ σῆμα τοῦ Ἀνδρέα Κουνάδου, μὲ τὶς ἐνδείξεις: *Τύπος Κουνάδου*, *Ἐκ τῶν τύπων τοῦ Κουνάδου* (*Εἰρμολόγιον*, 1584). Τὸ ἓνα σῆμα τοῦ Λεογκίνι ἀποτελεῖται ἀπὸ γραμμικὴ σύνθεση τῶν ἀρχικῶν I(acopo) καὶ L(eoncini), ποὺ τὰ συνδέει σχηματίζοντας Η, στὴ βάση τοῦ ὁποῦοι στήριζεται σταυρός. Ἡ σύνθεση περικλείεται σὲ δάφνινο στεφάνι. Τὸ ἄλλο σῆμα του, ἓνα λιοντάρι σὲ ὄρθια στάση, περιβάλλεται ἀπὸ γεωμετρικὸ κόσμημα, ἐν εἶδει θυρεοῦ, τὸ ὁποῖο χρησιμοποίησε καὶ στὶς λατινικὲς ἐκδόσεις του.

Ὁ Ἰωάννης Ναθαναήλ καὶ ὁ Ζαχαρίας Σκορδύλης, ποὺ συνεργάστηκαν μὲ τὸν Λεογκίνι, μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ ἐκδότη καὶ διορθωτῆ, ἀπαθανατίζονται στὶς ἐκδόσεις του μὲ προσωπογραφίες χαραγμένες στὸ ὕφος αὐτῶν τοῦ Ἀλέξιου Ραρτούρου (ἀρ. 134, 135, 137 ἀντίστοιχα).



132



133

BIBA: Γ. Λαδᾶς «Προσθῆκαι καὶ Σημειώσεις εἰς τοὺς ἐκδοθέντας τόμους τῆς *Bibliographie Hellénique* τοῦ É. Legrand καὶ τῶν συνεχισάντων ταύτην L. Petit καὶ H. Pernot. Σειρὰ πρώτη (1522-1790)», Ὁ Συλλέκτης 1 (1947-1951), *Παράρτημα*, 6-7 (7). *BH* I/4, 78-79 (599). Ἡλιοῦ I, 66. Λαδᾶς - Χατζηδηῆμος I, 48-49 (53). ΠΑΠ I, 84 (1108). Layton III, 364 🍷 ΤΣ: Λαδᾶς - Χατζηδηῆμος I, 56, 59. Πολέμη, 32 (15). *Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας*. Layton III, 361 (εἰκ. 196) 🍷 ΣΥΛ: ΒΚΣ.

### 133 Ίάκωβος Λεογκίνι: *Ἀπόστολος*, Βενετία, 1573.

BIBA: Ἡλιοῦ I, 61-62 (14\*). Λαδᾶς - Χατζηδηῆμος I, 57 (67). ΠΑΠ I, 39 (488). Layton III, 366 🍷 ΤΣ: Ἡλιοῦ I, 46 (14). Πολέμη, 35 (19). Layton III, 141 (εἰκ. 122) 🍷 ΣΥΛ: ΓΒ.

134 Ἰωάννης Ναθαναήλ: *Ἡ Θεία Λειτουργία*, Βενετία, Ἰάκωβος Λεογκίνι, 1574.



134



135

BIBΛ: BHI/2, 205-208 (268). Δρούλια, 78 (136). ΠΑΠ I, 323 (4357). P. Canart, «La carrière ecclésiastique de Jean Nathanael, chapelain de la communauté grecque de Venise (XVIe siècle)», *La chiesa greca in Italia dall' VIII al XVI secolo. Atti del Convegno storico interecclesiale (Bari 30 apr. - 4 magg. 1969)*, Padova 1972, τόμ. II, 793-824 και τοῦ ἰδίου «Jean Nathanaël et le commerce des manuscrits grecs à Venise au XVIe siècle», *Venezia centro di mediazione tra Oriente e Occidente (secoli XV-XVI). Aspetti e problemi*, Firenze 1977, τόμ. II, 417-438. Εὐτυχία Δ. Λιάτα, «Ἱερεῖς τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας ἀπό 1412-1558 (Κατάλογοι καὶ Ἑγγραφα)», *Θησαυρίσματα* 13 (1976), 102 (43). Layton III, 396-401 📖 ΤΣ: N. P. Kiselev, «Knigi grecheskoi pechati v sobranii gosudarstvennoi biblioteki SSSR im V. I. Lenina», *Kniga* 26 (1973), 136. *Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας*. Layton III, 96 (εἰκ. 91) 📖 ΣΥΛ: ΒΜΔ \* ΕΒΕ \* ΜΙΑΟ \* ΜΚΑΟ \* ΜΚΛΑΟ \* ΜΜΛΑΟ \* ΜΞΑΟ \* ΜΞΡΑΟ \* ΜΦΑΟ \* ΜΧΑΟ \* ΣΑΑΑΟ.

**135 Ζαχαρίας Σκορδύλης: Περὶ τῶν τῆς συγγενείας βαθμῶν, Βενετία, Ἰάκωβος Λεογκίνι, 1564.**

BIBΛ: Βρετὸς I, 7-8 (16). BHI/2, 1-3 (142). Finazzi, 51 (93). Vlassi Sponza, 80. Layton III, 457 📖 ΤΣ: Vlassi Sponza 80. Layton III, 95 (εἰκ. 90a) 📖 ΣΥΛ: ΜΕΒ.

**136 Ζαχαρίας Σκορδύλης: Περὶ τῶν τῆς συγγενείας βαθμῶν, Βενετία, Ἰάκωβος Λεογκίνι, 1581.**

BIBΛ: BHI/2, 88(199). Layton III, 456, 458, 467, 473, 483 📖 ΤΣ: Layton III, 95 (εἰκ. 90b) 📖 ΣΥΛ: ΒΒ.



136



137 Ἀλέξιος Ραρτούρος: *Διδαχαί*, Βενετία, Ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἀλεξίου ἱερέως τοῦ Ραρτούρου, 1560.

**Τυπ. Σῆμα:** Ἡ ἔκδοση τοῦ Ραρτούρου χαρακτηρίζεται, ἐν εἴδει τυπογραφικοῦ σήματος, ἀπὸ τὴν προσωπογραφία του, ἢ ὁποῖα ἀπαντᾷ πρώτη καὶ μοναδική φορὰ σὲ ἑλληνικὸ ἔντυπο. Τὸ βιβλίον πιθανότατα τυπώθηκε σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ τυπογραφεῖα ἑλληνικῶν βιβλίων στὴ Βενετία, ποὺ εἶχαν στὶς κάσες τους τὰ στοιχεῖα τῆς οἰκογένειας *Augustin Grecque* τοῦ Pierre Haultin: δὲν ἀποκλείεται νὰ βγῆκε ἀπὸ τὶς πρέσες τοῦ Φραγκίσκου Ζαννέτι.

BIBL: Ζαβίρας, 111. Βρετὸς I, 5 (12). Σάθας, 212. BH I/1, 308-313 (138). Δρούλια, 73 (126). Τσάκωνα (εἰκ. 126). Layton II, 27-29. ΠΑΠ I, 383 (5098). Layton III, 170. Κ.Φ. Ζαρίδη, «Ἐγνωστα στοιχεῖα γιὰ τὸν Κερκυραῖο ἱερομόναχο Ἰωαννῆνιο Καρτάνο ἀπὸ ἀνέκδοτα ἔγγραφα τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου Κερκύρας (1528-1529)», *Δωδώνη* 21 (1992), 57-77 ♡. ΤΣ: BH I/1, 308. AEBBE I, 224 (297). Πολέμη, 31 (13). Layton, *The Harvard College Library*, 28. Layton III, 165 (εἰκ. 141a). *Πεντακόσια Χρόνια Ἐντυπῆς Παράδοσης*, 38 (16) ♡. ΣΥΛ: BBE \* BKΣ \* BMM \* EBE.





**138 Φραγκίσκος Ραμπαζέτος:** *Αἰσώπου Μῦθοι*, Βενετία, 1561.

**Τυπ. Σῆμα:** Τὸ τυπογραφικὸ σῆμα τοῦ Ραμπαζέτου ἔχει ἔντονα ἀναγεννησιακὸ ὕφος: δύο ἐρωτιδεῖς πάνω σὲ σύννεφο κρατοῦν ἀπὸ ἓνα στεφάνι καὶ ἡ ὅλη σύνθεση περικλείεται σὲ καλαίσθητη κορνίζα ἀναλόγου ὕφους, στὴν κορυφὴ τῆς ὁποίας ἀναγράφεται τὸ γνωμικὸ ET ANIMO ET CORPORI.

BIBL: ΠΑΠ I, 456 (6045). ΠΑΠ II, 62 (\*203α). Finazzi, 50 (91). Layton III, 440 📖. ΤΣ: Zappella II, 990. Vlassi Sponza 91. Layton III, 439 (εἰκ. 214) 📖. ΣΥΛ: ΒΚΣ \* ΙΒΣΛ.

**139 Φραγκίσκος Ραμπαζέτος:** *Φραγκίσκος Λεονταρίτης, Modulationum sex vocum quae vulgo motecta vocantur*, Βενετία, 1564.

BIBL: Ν.Μ. Παναγιωτάκης, *Φραγκίσκος Λεονταρίτης. Κρητικὸς Μουσικοσυνθέτης τοῦ 16ου αἰώνα. Μαρτυρίες γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του*, Βιβλιοθήκη τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν Βενετίας, ἀρ. 22, Βενετία 1990, 146-148 📖. ΤΣ: Παναγιωτάκης (εἰκ. 9). Vaccaro, 325 (εἰκ. 439) 📖. ΣΥΛ: Βιβλιοθήκη τοῦ Museo Civico Bibliografico Musicale, Μπολόνια.

**140 Φραγκίσκος Ραμπαζέτος:** *Στέφανος χρήσιμος*, Βενετία, 1567.

BIBL: ΒΗ I/4, 131-132 (642). Finazzi, 52 (94). Δρούλια, 76 (131). ΠΑΠ I, 133 (1801). Layton III, 440 📖. ΤΣ: Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας. Zappella II, 989 📖. ΣΥΛ: ΙΒΣΛ \* ΜΕΒ.





138



139

141 Αύγουστίνος Γέμελος: Δημήτριος Τάγιας, Πορτολάνος, Βενετία [Χριστόφορος Ζαννέτι], 1573.

**Τυπ. Σήμα:** Τò έκδοτικό σήμα τῶν Γέμελων, ποὺ ἀναμίχθηκαν ἐνεργὰ στὴν ἔκδοση καὶ προώθηση τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων, παραπέμπει σχεδιαστικὰ σὲ οἰκόσημο: ἓνα ἀναγεννησιακὸ πλαίσιο περιβάλλει δίδυμους ἐρωτιδεῖς ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους εἶναι χαραγμένοι δύο σταυροί. Τὴ σύνθεση στέφει ταινία, στὴν ὁποία ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τῆς οἰκογένειας: ΓΕΜΕΛΟΣ. Τὸ σήμα ἐμφανίστηκε στὸν Πορτολάνο τοῦ 1573 μίᾱ καὶ μοναδική φορά.

BIBΛ: ΒΗ Ι/2, 16-17 (152). Στ. Ι. Μακρυμίχαλος, «Ἑλληνικοὶ Πορτολάνοι τοῦ 16ου, 17ου καὶ 18ου αἰῶνα», Ὁ Ἑρανιστῆς 1 (1963), 128-155. ΠΑΠ Ι, 370 (4959). Layton III, 246. *Θησαυροὶ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης*, 288, 290 🍷. ΤΣ: Μακρυμίχαλος (εἰκ. 2). *Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας*. Layton III, 287 (εἰκ. 273) 🍷. ΣΥΛ: ΜΞΑΟ.



142 Ἀντώνιος Βεργῆς: Ψαλτήριον, Βενετία, 1578.

**Τυπ. Σῆμα:** Ὁ Ἀντώνιος Βεργῆς χαρακτήρισε καὶ τὶς τρεῖς ἐκδόσεις του μὲ ἓνα τυπογραφικὸ σῆμα ἀνάλογοι σχεδιαστικοῦ ὕφους μὲ αὐτὸ ποὺ πρωτοχρησιμοποίησε στὰ ἑλληνικὰ βιβλία ὁ Σπινέλλι (ἀρ. 127), δηλαδὴ ἓνα σύμπλεγμα τῶν γραμμάτων ποὺ συντομογραφοῦν τὸ ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΕΡΓΗΣ, τὸ ὁποῖο περιβάλλεται ἀπὸ κύκλο ἐγγεγραμμένο σὲ τετράγωνο.

**BIBL:** BH I/2, 27-28 (159). Φανή Μαυροειδῆ, *Συμβολὴ στὴν ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας στὸν ἸΣΤ΄ αἰῶνα: ἔκδοση Β΄ Μητρώου ἐγγράφων 1533-1562*, Ἀθήνα, Βιβλιοθήκη Ἱστορικῶν Μελετῶν, 1976, 130, 132, 138-140. H. Carter, «Plantin's Types and their Makers», *Gedenboek der Plantin-Dagen 1555-1955, International Congres voor Boekdrukkunst en Humanisme, 4-10 September 1955*, Antwerpen, 1956, 171. Layton III, 500-505. ΠΑΠ I, 94 (1235). Layton III, 248 (289) ♡. ΤΣ: *Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας*. Layton III, 500 (εἰχ. 236) ♡. ΣΥΛ: ΕΒΓ.



## ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΙΚΕΝΙΟΣ

143 Ἰωάννης Ρικένιος: *Βιβλίον Μαρτίου μηνός*, Βενετία, 1584.

**Τυπ. Σήμα:** Ὁ Ἰωάννης Ρικένιος, τυπογράφος ἐλληνικῶν ἀποκλειστικὰ λειτουργικῶν βιβλίων, ἦταν γνωστὸς ὡς Giovanni Battista Richeni ἢ Rikenius καὶ ὑπέγραφε τὶς ἐλληνικὲς ἐκδόσεις του ὡς Ρικένιος, Ρικαῖνος ἢ Ρικένι. Δὲν ἀπαντᾷ σὲ καμία λατινικὴ ἢ ἰταλικὴ βιβλιογραφία καὶ ἐπομένως πρόκειται γιὰ ἕναν Ἰταλὸ τυπουργὸ ποὺ ἀσχολήθηκε μᾶλλον μόνο μὲ τὴν ἐλληνικὴ τυπογραφία. Τὸ τυπογραφικὸ σήμα του εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ Ἀνδρέα Σπινέλλι: ἕνα μονόγραμμα μὲ τὰ ἀρχικά του Z[uan] B[attista] R[ichenius], ποὺ περικλείεται σὲ κύκλο ἐγγεγραμμένο σὲ τετράγωνο πλαίσιο.

BIBA: BH I/4, 265-266 (779). Λαδᾶς - Χατζηδῆμος I, 73-78 (82). Stoyanov, 27 (58). ΠΑΠ I, 29 (3907). C. Lecuir, *Les éditeurs Grecs à Venise au XVIe siècle*, ἀδημοσίευτη διατριβὴ κατατεθειμένη στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Παρισιοῦ Δ', περ. 1985. Layton III, 483-488 📖 ΤΣ: Λαδᾶς - Χατζηδῆμος I, 77. *Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας*. Layton III, 485 (εἰκ. 229) 📖 ΣΥΛ: ΜΔΑΟ.



143

ΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ  
ΣΤΗ ΛΕΟΝΤΟΠΟΛΗ

144 Τυπογραφείο τῆς Ἀδελφότητος: Μελέτιος Πηγάς, Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, Ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν εὐσεβείας πρὸς Ἰουδαίους ἀπολογία, Λεοντόπολις (L'viv), 1593.

**Τυπ. Σῆμα:** Πρόκειται γιὰ τὸ τυπογραφικὸ σῆμα τοῦ Ἰβάν Φεντόροφ (Ivan Fedorov), τὸ ὁποῖο χρησιμοποίησαν στὸ τυπογραφεῖο τῆς Ἀδελφότητος στὴ Λεοντόπολη, ὅπως καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ Ρώσου πρωτοτυπογράφου. Ὁ Φεντόροφ δραστηριοποιεῖται στὴ Λεοντόπολη (Λβόφ) ἀπὸ τὸ 1574. Τὸ σῆμα του παριστάνει κάστρο μὲ τρεῖς πύργους, στὴν κεντρικὴ πύλη τοῦ ὁποῖου εἶναι σχεδιασμένο ἄλογο ποὺ στέκεται στὰ δύο του πόδια. Ἡ σύνθεση περιβάλλεται ἀπὸ γεωμετρικὸ κόσμημα, ποὺ ἐγγράφεται σὲ ὀρθογώνιο πλαίσιο. Πρόκειται, πιθανότατα, γιὰ τὸ ἔμβλημα τῆς Λεοντόπολης.

**BIBL:** Ἰ. Κιγάλλας, *Σχεδιάσμα κατόπτρου τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας*, Ἑρμούπολη 1846, 66. Βρετὸς I, 10 (21). *BH* I/2, 88-89 (200). Μανιατόπουλος, *Εὐρετήριο*, 11. ΠΑΠ I, 350 (4692\*) ♡ ΤΣ: H. Kunze, *Das grosse Buch vom Buch*, Berlin 1983, 99. Christine Thomas, «Russian Printing to 1700, as Reflected in the Collections of the British Library», *Bulletin du Bibliophile*, 1 (Paris-1995), 19 (3) ♡ ΣΥΛ: BB.



ΛΕΟΝΤΟΠΟΛΕΩΣ

Ἐπιτάφιος ἐκ οἰκίας ἀδελφῶν.  
Ἰωάννου Πηγάς α φ ς γ  
Βουλιαχτὴ ἐκκλησία ἐκ τῆς ἀρχαίας.

144

ΙΟΥΛΙΑΝΟΙ  
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΓΛΥΖΟΥΝΗΣ

**145 Φραγκίσκος Ίουλιανός: Ἀνθολόγιον, Βενετία, 1587.**

**Τυπ. Σῆμα:** Ὁ Φραγκίσκος καὶ ὁ Βαλδισέρα Ίουλιανός, κατὰ κανόνα, δὲν χαρακτηρίσαν τὶς ἐκδόσεις τους μὲ σῆμα, ἀλλὰ χρησιμοποίησαν, ἐνίοτε, τὸ σῆμα τοῦ Ἀνδρέα Κουνάδη καὶ ἀπὸ τὸ 1591 ἓνα σχέδιο ποὺ συμβολίζει τὴ συνεργασία τους μὲ τὸν Ἐμμανουὴλ Γλυζούνη. Τὸ ἐκδοτικὸ σῆμα τοῦ Γλυζούνη ἀπεικονίζει σταυρό, τὸν ὁποῖο πλαισιώνουν τὰ ἀρχικὰ ΙΣ (Ἰησοῦς), ΧΣ (Χριστός), ΝΙΚΑ, ἐνῶ σὲ μιὰ ἄλλη σχεδιαστικὴ παραλλαγή τοῦ σταυροῦ εἶναι χαραγμένες οἱ λέξεις ΖΩΗ, ΦΩΣ καὶ τὰ ἀρχικὰ Ε.Μ.Γ.

Ὁ οἶκος τῶν Ίουλιανῶν ἄρχισε νὰ κοσμεῖ συστηματικὰ τὶς ἐλληνικὲς ἐκδόσεις του μὲ τυπογραφικὸ σῆμα ἀφότου ἀνέλαβε τὸ τυπογραφεῖο ὁ Ἰωάννης Ἀντώνιος Ίουλιανός τὸ 1604, μολονότι τὸ θέμα τοῦ τυπογραφικοῦ του διακριτικοῦ πρωτοεμφανίζεται τὸ 1587 (ἀρ. 145). Στὶς τυπογραφικὲς ἐργασίες του, ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ 1582, ὁ Φραγκίσκος χρησιμοποίησε κατὰ περίπτωσιν τὸ ἔμβλημα τοῦ Ἀνδρέα Σπινέλλι (*Βιβλίον Ἀπριλίου μηνός*, 1592). Τὸ σῆμα ἀπεικονίζει σφαῖρα ποὺ τέμνεται σὲ δύο ἡμισφαίρια ἀπὸ ὀριζόντια γραμμὴ. Στὸ βόρειο τμήμα εἶναι χαραγμένος ἀετὸς μὲ ἀνοιχτὲς τὶς φτεροῦγες του, ἐνῶ στὸ νότιο ἓνα προτεταμένο χέρι κρατεῖ ἀνθοδοχεῖο μὲ λωτούς. Ἡ ὅλη σύνθεσις περιβάλλεται, κατὰ περίπτωσιν, ἀπὸ πλούσια ἀναγεννησιακοῦ χαρακτήρα κορνίζα μὲ διακοσμητικὰ μοτίβα, ἀετοὺς καὶ ἐρωτιδεῖς.

**BIBL:** *BH* I/2, 48-50 (175). ΠΑΠ I, 31-32 (365). Παπαδάκη, 135-136 (2) 📖. ΤΣ: Παπαδάκη (εἰκ. 1). Ἡ ἀναπαραγωγή τοῦ σήματος ἔγινε ἀπὸ μὴ καθαρὸ ἀντίγραφο 📖. ΣΥΛ: ΔΒΚ \* Πανεπιστημιακὴ Βιβλιοθήκη τῆς Χαϊδελεβέργης.

**146 Ἐμμανουὴλ Γλυζούνης: Ὀκτώηχος, Βενετία, Φραγκίσκος Ίουλιανός, 1587.**

**BIBL:** Layton III, 311. *Τετράδια Ἐργασίας*, 2000, 40 (118). Παπαδάκη, 136-137 (3) 📖. ΤΣ: Παπαδάκη (εἰκ. 2) 📖. ΣΥΛ: Πανεπιστημιακὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Τούμπινγκεν.

**147 Ἐμμανουὴλ Γλυζούνης: Ἰωάννης Κλίμακος, Κλίμαξ τοῦ Παραδεισοῦ, Βενετία, Φραγκίσκος Ίουλιανός, 1590.**

**BIBL:** Σάθας, 216 (πρβλ. 205). *BH* I/2, 66-70 (185). Κατραμῆς, *Φιλολογικὰ ἀνάλεκτα Ζακύνθου*, 212. Μανιατόπουλος, *Εὐρετήριον*, 41. ΠΑΠ I, 215 (2905) 📖. ΤΣ: Παπαδάκη (εἰκ. 6) 📖. ΣΥΛ: ΓΒ \* ΜΚΑΟ \* ΜΜΛΑΟ.

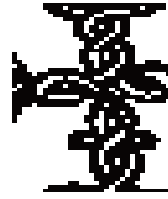
**148 Ἐμμανουὴλ Γλυζούνης: Βιβλίον Σεπτεμβρίου μηνός, Βενετία, Φραγκίσκος Ίουλιανός, 1595.**

**BIBL:** *BH* I/2, 110-111. ΠΑΠ I, 305 (4109). Παπαδάκη, 154-156 (19) 📖. ΤΣ: Παπαδάκη (εἰκ. 10) 📖. ΣΥΛ: ΕΒΕ \* ΜΜΛΑΟ \* ΜΧΑΟ.





145



147



146





150





149



149 Έμμανουήλ Γλυζούνης: *Βιβλίον Ὀκτωβρίου μηνός*, Βενετία, Φραγκίσκος Ἰουλιανός, 1595.

BIBL: Κατραμῆς, *Φιλολογικά ἀνάλεκτα Ζακύνθου*, 212. BH I/2, 111 (213). Stoyanov, 27 (66). ΠΑΠ I, 307 (4139). Layton III, 295  ΤΣ: Πολέμη, 38 (28). Layton III, 149 (εἰκ. 129). Παπαδάκη (εἰκ. 11)   
ΣΥΛ: ΕΒΕ \* ΜΜΛΑΟ \* ΜΧΑΟ.

150 Έμμανουήλ Γλυζούνης: *Ἀναγνωστικόν*, Βενετία, Φραγκίσκος Ἰουλιανός, 1595-1596.

BIBL: BH I/2, 112-114 (216). ΠΑΠ I, 186 (2480). Παπαδάκη, 159-162 (22)  ΤΣ: Παπαδάκη (εἰκ. 13)   
ΣΥΛ: ΜΠΑΟ \* ΜΚΛΑΟ \* ΜΜΜ.

151 Έμμανουήλ Γλυζούνης: *Σύνταγμα*, Βενετία, Φραγκίσκος Ἰουλιανός, 1595.

BIBL: Σάθας, 203. Βρετὸς I, 10 (22). BH I/2, 100 (206). ΠΑΠ II, 99 (\*305). Layton III, 295. Παπαδάκη 157-159  ΤΣ: Layton III, 144 (εἰκ. 124). Παπαδάκη (εἰκ. 12)  ΣΥΛ: ΓΒ \* ΜΞΑΟ \* ΜΞΡΑΟ.



151





157



152

152 Έμμανουήλ Γλυζούνης: *Ὀκτώηχος*, Βενετία, Φραγκίσκος Ἰουλιανός, 1596.

BIBL: Β. Γ. Σκορδέλης, «Ἡ Ὀκτώηχος καὶ ἡ φυλλάδα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἢ τὸ σχολεῖον καὶ ὁ λαός», *Παρνασσός* 7 (1883), 197-211. BH I/2, 124-125 (221). ΠΑΠ I, 334 (4469). Παπαδάκη, 163   
ΤΣ: Layton III, 138 (εἰκ. 120). Παπαδάκη (εἰκ. 15)  ΣΥΛ: ΠΒΟ.

153 Ἰωάννης Ἀντώνιος Ἰουλιανός: *Γερμανός, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Ἡ Θεία Λειτουργία*, Βενετία, 1604.

BIBL: Ἀβιβλιογράφητο  ΤΣ: *Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας*  ΣΥΛ: ΒΚΣ \* ΙΒΣΛ.



153



155



160



154

**154** Ἰωάννης Ἀντώνιος Ἰουλιανός: Θεόδωρος Μοντζελέζε, *Τραγωδία ὀνομαζόμενη Εὐβιένα*, Βενετία, 1646.

BIBL: Μ. Φώσκολος, «Τὰ Παλαιὰ Ἑλληνικὰ Βιβλία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Ρώμης», Ὁ Ἑρανιστής 9 (1971), 39-40 (25). Ἡλιού Ι, 145 (σημ. 18). Λαδᾶς - Χατζηδῆμος Ι, 137-139 (189). ΠΑΠ Ι, 320 (4320) 📖 ΤΣ: Φώσκολος (πίν. 2\*). Ἡλιού Ι, 97\*. Λαδᾶς - Χατζηδῆμος Ι, 138 📖 ΣΥΛ: ΕΚΑΑΡ.

**155** Ἀνδρέας Ἰουλιανός: Ἐπαντα τῆς Καινῆς Διαθήκης, Βενετία, 1669.

BIBL: ΒΗ ΙΙ/3, 90-91 (711). Μοσχονᾶς, *Κατάλογοι τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης*, 19. Πικραμένου-Βάρφη, Ἡ Ἁγία Λαύρα τῶν Καλαβρύτων, 6. Παπαϊωάννου, «Ἑλληνικὰ παλαιότυπα», 145-146. ΠΑΠ Ι, 83 (1092) 📖 ΤΣ: Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας. Τὸ Ἑλληνικὸ Βιβλίον (εἰκ. 217). Θησαυροὶ τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης (115) 📖 ΣΥΛ: ΒΒΕ \* ΓΒ \* ΕΒΕ \* ΜΚΛΑΟ \* ΜΜΛΑΟ \* ΜΧΑΟ.

**156** Ἀνδρέας Ἰουλιανός: *Βιβλίον Νοεμβρίου μηνός*, Βενετία, 1684.

BIBL: ΒΗ ΙΙ/5, 136 (204). ΠΑΠ Ι, 310 (4177) 📖 ΤΣ: Ἀδημοσίευτο 📖 ΣΥΛ: ΒΚΣ \* ΜΚΛΑΟ \* ΜΜΛΑΟ \* ΜΦΑΟ.

**157** Ἀνδρέας Ἰουλιανός: *Βίοι Ἁγίων*, Βενετία, 1685.

BIBL: ΒΗ ΙΙ/2, 424-425 (593). Ἀντωνίου, Μητροπολίτου πρώην Ἡλείας, «Κατάλογος χειρογράφων καὶ ἐντύπων τῆς ἐν Σκιάθῳ Ἱερᾶς Μονῆς Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου», *Θεολογία*, τόμ. 32, τεύχ. Β' (1961), 258. Pierris, 1. ΠΑΠ Ι, 279 (3769) 📖 ΤΣ: Ἀδημοσίευτο 📖 ΣΥΛ: ΒΚΣ \* ΓΒ \* ΜΔΑΟ \* ΜΜΛΑΟ \* ΜΕΡΑΟ \* ΣΑΑΑΟ.

**158** Βαλδισέρα Ἰουλιανός: *Εὐαγγέλιον*, Βενετία, 1711.

BIBL: ΠΑΠ Ι, 88 (1154). ΠΑΠ ΙΙ, 193 (\*510) 📖 ΤΣ: Ἀδημοσίευτο 📖 ΣΥΛ: ΒΚΣ \* ΜΜΛΑΟ.

**159** Βαλδισέρα Ἰουλιανός: *Αἱ Θεῖαι καὶ Ἱεραὶ Λειτουργεῖαι*, Βενετία, 1711.

BIBL: ΠΑΠ Ι, 260 (3528). ΠΑΠ ΙΙ, 196 (\*518) 📖 ΤΣ: Φώσκολος, «Τὰ Παλαιὰ Ἑλληνικὰ Βιβλία» (εἰκ. 3) 📖 ΣΥΛ: ΜΒΑΟ \* ΣΑΑΑΟ.

**160** Βαλδισέρα Ἰουλιανός: Μαρίνος Τζάνες Μπουνιαλῆς, *Κατὰ-νυξίς ὠφέλιμος*, Βενετία, 1711.

BIBL: Παπαδόπουλος, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία (1544-1863)*, 18. ΠΑΠ ΙΙΙ, 88. 📖 ΤΣ: ΠΑΠ ΙΙΙ, 86 📖 ΣΥΛ: ΜΒΑΟ.



156



158



159

161 Δομίνικος Ντεπολώνιος: *Εὐαγγέλιον*, Βενετία, 1599.

**Τυπ. Σῆμα:** Τὸ τυπογραφικὸ σῆμα τοῦ Ντεπολώνιου ἢ Ἰτεπολώνιου (Domenico de Poloni) εἶναι ἐνσωματωμένο εἴτε στὶς ξυλογραφίες τῶν σελίδων τίτλου εἴτε στὶς ξυλογραφίες τῶν ἐπίτιτλων καὶ ἀπεικονίζει ἱπτάμενο ἀετὸ ὑπὸ τὸ φῶς λαμπροῦ ἡλίου. Ἡ σύνθεση περιβάλλεται ἀπὸ ἀπλὸ κόσμημα στὸ ὁποῖο εἶναι χαραγμένες οἱ λέξεις: RENOVATA IUVENTUS. Ἐνα παρόμοιο σῆμα, μὲ κεντρικὴ σύνθεση τὸν ἀετὸ, πλαισιωμένο ἀπὸ τὶς ἴδιες λέξεις, χρησιμοποίησαν ὁ Domenico καὶ ὁ Giovanni Battista Guerra (Βενετία, 1560-1600), καθὼς καὶ ὁ Giovanni Maria Scotto (Νάπολη, 1559-1566 καὶ Ρώμη, 1552)· βλ. Zappella II, 132, 134.



161



162

BIBΛ: Ἡλιὸς I, 319 (34). Λαδᾶς - Χατζηδῆμος I, 92 (99). Νικόδημος Παυλόπουλος, Ἄρχιμανδρίτης, *Τὸ Α, Β, Γ τοῦ Καταλόγου τῆς Βιβλιοθήκης τῶν ἐντύπων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Λειμῶνος*, Μυτιλήνη 1976, 32. Stoyanov, 28 (69). Φ. Ἡλιού, «Ἑλληνικὰ Βιβλία στὴ Βουλγαρία», *Ὁ Ἑραμιστὴς* 15 (1978-1979), 321-329. ΠΑΠ I, 85 (1120) ♡. ΤΣ: Ἀδημοσίευτο ♡. ΣΥΛ: ΓΒ \* ΜΒΑΟ \* ΜΔΑΟ.

162 Δομίνικος Ντεπολώνιος: *Βιβλίον Φεβρουαρίου μηνός*, Βενετία, 1599.

BIBΛ: ΒΗ I/4, 348-349 (857). ΠΑΠ II, 102 (\*311). Layton III, 435 ♡. ΤΣ: Layton III, 434 (εἰκ. 211) ♡. ΣΥΛ: ΒΚΣ \* ΕΒΕ \* ΜΑΠΑΟ \* ΜΔΑΟ \* ΜΚΑΟ \* ΜΜΛΑΟ.